

LUNDS
UNIVERSITET

Socialhögskolan

Från omsorg till övergrepp?

En kvalitativ studie om barndomens upplevelser av
tvångsplacering

Mirabellé Quick & Nora Strömberg

Kandidatuppsats SOPB 63

VT 2025

Handledare: Anders Lundberg

Abstract

Authors: Mirabellé Quick & Nora Strömberg

Title: *From care to assault?*

Supervisor: Anders Lundberg

Assessor: Johan Cronhed

The purpose of this paper was to highlight children's experiences of compulsory care, more commonly known as LVU (Lagen med särskilda bestämmelser om vård av barn & unga), in the Swedish child welfare system. Drawing on the principles of the child's best interests and the child's perspective as outlined in the UN Convention on the Rights of the Child (CRC), the study critically examines how children themselves understand, and experience interventions carried out under LVU. By analysing pre-existing research along with stories from children placed in compulsory care, we could examine whether the children have had their needs met in accordance with the UN convention. The results have shown that children who have had experience with compulsory care, often feel unseen, unheard and unable to speak for themselves when decisions are being made. Although one could argue that the children's stories are biased, we have seen that their stories align with the previous research that has been conducted on the subject. The analysis reveals a complex interplay between protection and participation, where the intention to safeguard children's, well-being can sometimes clash with their sense of autonomy, trust in adults, and perceived legitimacy of care. Moreover, the paper discussed how the child's voice is, or is not, considered during social investigations and legal proceedings. The findings suggest that while LVU is an important legal instrument for protecting vulnerable children, there are significant challenges in aligning its application with children's lived experiences and rights.

Keywords: Children's perspectives, LVU, participation, disciplinary power, mental health, social services

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	4
1.2 PROBLEMFÖRMULERING	6
1.3 SYFTE	8
1.4 FRÅGESTÄLLNINGAR.....	8
2. FORSKNINGSLÄGE	9
2.1 BARNETS BÄSTA I FÖRHÅLLANDE TILL LVU	9
2.2 LVU OCH BARNETS PERSPEKTIV	9
2.3 TYSTNADEN AV BARNETS ÅSIKTER I FÖRHÅLLANDE TILL LAGEN	11
2.4 TVÅNGSOMHÄNDERTAGNING OCH DÖDLIGHET	13
2.5 HÄLSO- OCH SJUKVÅRD: TILLGÅNG OCH BRISTER	13
3. TEORI	15
4. METOD	17
4.1 URVAL	17
4.2 TILLFÖRLITLIGHET.....	18
4.3 ETISKA ÖVERVÄGANDEN	19
4.4 BEARBETNING OCH ANALYS	20
5. RESULTAT & ANALYS.....	23
5.1 HUR UPPLIVER BERÄTTARNA ATT TIDEN SOM PLACERAD SOM BARN HAR PÅVERKAT DEM?	24
5.1A ISOLERINGENS SKADOR.....	24
5.1B TRAUMA, ROTLÖSHET OCH LIVSLÅNGA KONSEKVENSER	26
5.1C PSYKISK OHÄLSA	28
5.2 HUR UPPLIVER BERÄTTARNA ATT DE BEMÖTTES UNDER SIN PLACERINGSTID?	30
5.2A DIAGNOSER OCH TYSTNADEN AV BARNETS RÖSTER	30
5.2B DELAKTIGHET OCH MAKTENS NORMALISERANDE FUNKTION.....	32
5.3 HUR BESKRIVER BERÄTTARNA SOM TVÅNGSOMHÄNDERTAGITS SIN RELATION TILL VUXENVÄRLDEN?	33
5.3A BRISTANDE KOMMUNIKATION OCH FÖRTROENDE	33
5.3B AVSAKNAD AV KONTINUITET OCH OSYNLIGGÖRANDET AV BARNETS AGENS	35
5.4 VILKET TYP ATT STÖD UPPLIVER BERÄTTARNA ATT DE HAR SAKNAT FRÅN VUXENVÄRLDEN SOM BARN?	37
5.4A EMOTIONELLT STÖD OCH FÖRTROENDE.....	37
5.4B INFORMATION OCH RÄTT TILL PSYKOLOGISK HJÄLP	39
6. SAMMANFATTNING & DISKUSSION.....	42
6.1 SAMMANFATTNING.....	42
6.2 SLUTDISKUSSION	42
7. REFERENSLISTA.....	46

1. Inledning

Lagen om vård av unga, förkortat och benämns hädanefter LVU är en insats som infördes 1990, vars syfte var att ersätta den tidigare barnavårdslagen från 1960 (Socialstyrelsen 2025). Lagen innebär att barn och unga som befinner sig i en utsatt situation som anses skadlig för deras utveckling och hälsa, skall kunna få skydd och stöd då de frivilliga insatserna enligt Socialtjänstlagen, SoL, anses vara otillräckliga. LVU möjliggör för socialtjänst och domstol att fatta beslut om tvångsvård för barn och unga upp till 18 år (i vissa fall upp till 20 år), om det finns en påtaglig risk för deras hälsa eller utveckling (Socialstyrelsen 2025).

I en rapport från Socialstyrelsen framgår det år 2020 togs 3486 beslut kring omhändertagande av barn. Drygt fyra år senare framkommer det i en ny rapport från Socialstyrelsen (2025) att det enbart är en tredjedel av de omhändertagna barnen som är tvångsomhändertagna. Det innebär att den tredjedelen har en så kallad LVU-placering och de kan därmed inte begäras hem av sina biologiska vårdnadshavare (Socialstyrelsen 2025).

På Socialstyrelsens (2025) hemsida står det dessutom att för att ett beslut om LVU skall fattas, krävs det att socialtjänsten kan påvisa att det föreligger en påtaglig risk för barnets liv eller hälsa. Beslut om tvångsomhändertagande fattas av förvaltningsrätten efter att de tagit del av den omfattande utredning som socialtjänsten har gjort, därefter gör förvaltningsrätten sin rättsliga prövning. Det syftar till att säkerställa rättssäkerhet och att barnets bästa alltid står i centrum för beslutsfattandet (Socialstyrelsen 2025). Vid akuta fall kan socialtjänsten genomföra ett omedelbart omhändertagande, men de måste då inom två veckor ansöka om att få detta beslut godkänt av förvaltningsrätten (Socialstyrelsen 2025).

LVU utgör ett viktigt verktyg för att skydda barn från allvarliga situationer såsom vanvård, missbruk eller annan utsatthet som kan påverka deras välmående och utveckling. Samtidigt är det en lagstiftning som ofta väcker debatt, särskilt kring frågor om rättssäkerhet och kulturella skillnader i synen på barnuppfostran. Det finns en kontinuerlig diskussion om hur lagen tillämpas i praktiken och hur väl den balanserar skyddsaspekten med föräldrars rättigheter (Socialstyrelsen 2025).

År 2020 valde Sverige att implementera FN:s barnkonvention i den svenska lagstiftningen. En av de mest omtalade delarna av den lagen är punkt 3 och 12. I punkt 3 står det följande: "Vid

alla beslut som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa”.

Punkt 12 innebär att ”Barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Hänsyn ska tas till barnets åsikter, utifrån barnets ålder” (Unicef 2025). Man ska alltid ha barnets bästa i åtanke och samtidigt ge barn rätten att uttrycka sin åsikt om sin egen situation, frågan blir därför hur barns perspektiv på omhändertagande uppfattas och hur de har upplevt sin tid som ett tvångsomhändertaget barn. Har dessa barn haft rättigheten att framföra sin talan och anser de att besluten om tvångsomhändertagande var för deras bästa?

Det finns flera fall av LVU där kritik har riktats, några exempel är fallet Tintin och Lilla hjärtat. Lilla hjärtat som egentligen hette Esmeralda miste sitt liv när socialtjänsten fattade beslut om att återförena henne med sina biologiska föräldrar, detta beslut togs trots det faktum att Esmeralda varit LVU-placerad i sitt dåvarande familjehem sedan hon var fyra månader gammal. Malin Roos beskriver i *Lilla Hjärtat – Allt du behöver veta* (2020) att flickan började tappa vikt och återigen behövde använda blöja, tydliga tecken på psykisk och fysisk stress. Trots detta beaktades inte barnets bästa i kammarrättens avgörande. Faktumet att hon var för liten för att uttrycka sin vilja i ord, borde inte ha hindrat rättssystemet från att uppmärksamma hennes kroppsliga reaktioner som uttryck för delaktighet och åsikter (Roos 2020).

1.2 Problemformulering

Som ovan nämnts är lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) avsedd att skydda barn i utsatta situationer och trygga deras utveckling. Trots detta finns det omfattande kritik mot hur lagen tillämpas i praktiken, inte minst från barnen själva. Ett växande forskningsunderlag visar att barn ofta upplever bristande förståelse, delaktighet och lyhörddhet från vuxenvärlden i samband med tvångsomhändertaganden.

I studien *Omhändertagande med barnets perspektiv* beskriver Cederborg & Karlsson (2016) hur barn som omhändertagits enligt LVU ofta förknippar erfarenheten med känslor av förvirring och maktlöshet. Barn uttrycker att de inte vet varför besluten gällande dem fattats samt att de inte upplever sig som delaktiga i processen (Cederborg & Karlsson 2016, s. 16 & 21). Författarna visar även att barnsamtal som enligt lagstiftning ska vara centrala för att barn ska få komma till tals, ofta inte upplevs som meningsfulla. I samtalen är det vanligt att vuxna agerar utifrån ett tolkat barnperspektiv, vilket innebär att de tror sig veta vad som är bäst för barnet utan att faktiskt lyssna till barnets egen röst (Cederborg & Karlsson 2016, s. 63 & 79). Detta blir särskilt problematiskt i situationer där barnet har svårt att uttrycka sig, till exempel på grund av ålder, trauma eller funktionsnedsättning.

Forskaren Andersson (2008) visar i sin artikel *Barndomens placeringar och ungas tillbakablick* hur unga vuxna som placerats i samhällets vård som barn, i efterhand beskriver att de sällan förstått varför de har omplacerats eller vad som förväntades av dem. Många hade ingen kontinuerlig kontakt med en vuxen som kunde förklara eller företräda dem, vilket ökade känslan av ensamhet och utsatthet. Flera av ungdomarna berättar att de blivit förflyttade utan förvarning eller förklaring samt att de upplevde att beslut fattades över deras huvuden (Andersson 2008, s. 10–12).

I rapporten *Överleva barndomen* visar Helénsdotter (2024) att brister i förståelsen för barns psykosociala behov kan få allvarliga konsekvenser. I sin studie baserad på omfattande registerdata och naturliga experiment, visar hon att tvångsomhändertagna barn löper avsevärt högre risk att dö i unga år, särskilt till följd av suicid. Dessa dödsfall inträffar ofta redan under det första året efter placering, vilket tyder på att själva omhändertagandet kan vara traumatiserande om det inte genomförs med tillräcklig hänsyn till barnets behov (Helénsdotter

2024). Skribenten pekar särskilt på vikten av att uppmärksamma psykiska och fysiska tecken hos barn som är för unga för att verbalt uttrycka sitt mående (Helénsdotter 2024, s. 7–10).

Att tolka barns kroppsliga och emotionella signaler är särskilt avgörande i de fall där barnet inte kan föra sin egen talan. I *Social workers' views about children's and parents' competence in child protection decision-making*, visar Korpinen och Pösö (2020) hur socialarbetare ofta ifrågasätter barns kognitiva och emotionella förmåga att delta i beslut. Barns uttryck ses ibland som känslostyrda eller irrationella och ges därför mindre tyngd i beslutsprocessen (Korpinen & Pösö 2020, s. 863–864). Detta skapar en obalans där vuxna inte bara fattar beslut om barnet, utan även tolkar barnets vilja utifrån sina egna föreställningar.

I *Hearing the child's voice in statutory child protection: Social workers' reflections on practice* visar Williams och Parry (2023) att barns röster sällan återges direkt i utredningar, utan filtreras genom andra vuxna. Barnets berättelse kan exempelvis återges av en lärare, en familjehemsförälder eller socialarbetare, vilket leder till att barnets autentiska erfarenhet riskerar att gå förlorad. Vidare i studien erkänner ett flertal socialarbetare att barnets röst ibland blir underordnad andra vuxnas tolkningar, eller så utelämnas den helt på grund av tidspress eller svårigheter i kommunikationen (Williams & Parry 2023, s. 4–7). Detta visar att även äldre barn, med verbal förmåga, kan få sin röst marginaliserad.

Sammantaget visar forskningen att det kvarstår en betydande klyfta mellan lagstiftningens krav på barnets delaktighet och den praktiska verkligheten inom socialtjänsten. För yngre barn som ännu inte har språklig eller kognitiv förmåga att artikulera sina upplevelser, blir det extra viktigt att vuxna är lyhörda för icke-verbala uttryck, såsom beteendeförändringar, psykosomatiska symtom och känslomässiga reaktioner. När dessa signaler missas eller tolkas inom ramen för vuxnas behov av kontroll, snarare än som uttryck för barnets vilja, försvagas barnets rätt till skydd och delaktighet.

Det blir därav en fråga om hur barnets perspektiv hanteras i praktiken, det handlar inte bara om att barnet ska få prata utan om att det ska bli lyssnat på, respekterat och förstått, även när det inte kan tala för sig självt. Det är även viktigt att de får lov att vara delaktiga i de omfattande beslut som rör deras liv, det blir därför ett problem när barn vittnar om att de inte upplever sig sedda, hörda eller inbjudna när man fattar beslut gällande dem. Vad är det barnen upplever under sin tid som tvångsomhändertagna och vad är det känner saknas?

1.3 Syfte

Syftet med studien är att undersöka och analysera berättelser från individer med erfarenhet av att bli tvångsomhändertagna enligt LVU under sin barndom. Syftet är dessutom att undersöka deras upplevelser av att känna sig sedda och hörda av vuxenvärlden, genom att ta del av podcaster med berättelser från sju barn som varit placerade under sin uppväxt.

1.4 Frågeställningar

Frågeställningarna som skall undersökas och besvaras lyder:

- Hur upplever berättarna att tiden som placerad som barn har påverkat dem?
- Hur upplever berättarna att de bemöttes under sin placeringstid?
- Hur beskriver berättarna som tvångsomhändertagits sin relation till vuxenvärlden?
- Vilket typ av stöd upplever berättarna att de saknat från vuxenvärlden som barn?

2. Forskningsläge

2.1 Barnets bästa i förhållande till LVU

Enligt FN:s barnkonvention, som Sverige har inkorporerat i sin lagstiftning sedan 2020, ska barnets bästa vara en primär övervägande faktor i alla beslut som rör barn (Unicef 2025, s. 4). LVU bygger på samma princip och betonar att tvångsomhändertaganden endast ska ske när frivilliga insatser inte är tillräckliga för att uppnå barnets bästa. Barnets bästa är däremot ett begrepp som tolkas på olika sätt, vilket skapar en juridisk och etisk utmaning.

Östlund et al. (2021) framför i sin artikel *”UPPVÄXTPLACERINGAR” – gråzon eller frizon för barnets bästa?* att det finns en gråzon i bedömningen av när tvångsvård är nödvändig.

Forskningen pekar på att beslut om LVU ofta bygger på en subjektiv värdering av vad som är skadligt för barnet. Lagen har fått en omfattande del kritik där en av de största invändningarna är att tvångsomhändertaganden ibland sker på lösa grunder och att det är svårt för föräldrar att få tillbaka sina barn, även om deras situation är förbättrad (Östlund et al. 2021). Vidare menar skribenterna att forskning har visat att barn som placeras i samhällsvård ofta upplever rotlöshet och identitetsproblem, vilket kan ha negativa konsekvenser på lång sikt (Östlund et al. 2021, s. 130–134).

2.2 LVU och barnets perspektiv

Som tidigare nämnt ger Anderssons (2008) studie barn som tidigare varit placerade en möjlighet att framföra sin talan. Forskning tyder på att det finns en spänning mellan professionellas bedömningar, juridiska ramar och barns egna upplevelser, vilket gör att begreppet barnets bästa kan bli svårtolkat. Genom studien ges en inblick i hur unga som tvångsomhändertagits upplevde placeringen. Vidare nämner Andersson (2008) att tidigare forskning även visat att tvångsomhändertaganden kan leda till både positiva och negativa konsekvenser för barn. Upplevelserna varierar beroende på en rad faktorer såsom relationen till familjehemsföräldrar, placeringens stabilitet, kontakten med biologiska föräldrar och möjligheten till delaktighet. Många av de intervjuade barnen i studien beskriver hur placeringen innebar ett skydd och en stabilitet de tidigare saknat, men också hur separationen från föräldrarna och bristen på kontinuitet kunde skapa känslor av rotlöshet och sorg. Andersson (2008) lyfter särskilt fram hur barn och ungas delaktighet ofta är bristfällig i

samband med placeringar. Trots att barn har rätt att komma till tals i alla frågor som rör dem enligt artikel 12 i barnkonventionen, visar studien att deras röster ofta marginaliseras. Barnen beskriver att de inte förstod varför de omhändertogs eller vad som skulle hända med dem. Detta tyder på att principen om barnets bästa ibland tolkas och tillämpas utan att ta tillräcklig hänsyn till barnets egna perspektiv. Studien utgår från ett livsloppsperspektiv, som innebär att unga vuxna i efterhand reflekterar över sina erfarenheter av att ha varit placerade som barn. Det framkommer tydligt i intervjuerna att dessa upplevelser är komplexa och mångfacetterade. En gemensam nämnare bland många av de intervjuade är en känsla av ambivalens, de känner både tacksamhet över att ha blivit skyddade från destruktiva hemmiljöer. Samtidigt som de känner en djup sorg över att ha skilts från sina föräldrar och familj (Andersson 2008, s. 56–66).

En central aspekt som Andersson (2008) belyser är vikten av relationer. De unga vuxna som beskriver sin placering som positiv tenderar att ha haft en trygg och stabil relation till familjehemsföräldrarna. Dessa relationer har fungerat som en slags ersättningsfamilj, där barnen känt sig sedda, hörda och bekräftade. I kontrast till detta står berättelser om upprepade omplaceringar, där barnen förlorat tilliten till vuxenvärlden. När vuxna kom och gick utan förklaring, skapades en känsla av utbyttbarhet och övergivenhet. Detta visar tydligt att kontinuitet i vården och stabila anknytningsrelationer är avgörande för barnets välbefinnande. Trots att barnkonventionen sedan 2020 är svensk lag och att barn ska få rätten att föra sin talan, vittnar informanterna i studien om att de sällan upplevde sig som delaktiga i de beslut som fattades om deras liv. Detta gäller både själva beslutet om omhändertagande och de efterföljande placeringarna, framför Andersson (2008). Flera unga beskriver att de inte blev lyssnade på, eller att de inte förstod varför de togs från sina hem. Denna rätt tycks inte ha blivit fullt ut realiserad i fallen som beskrivs (Andersson 2008, s. 67–71).

Barnen berättar att de upplevde att socialsekreterare, familjehemsföräldrar och andra vuxna fattar beslut med utgångspunkt i vad de ansåg vara bäst för barnet, men ofta utan att involvera barnet själv i processen. Detta menar Andersson (2008) kan förstås som en paternalistisk tolkning av barnets bästa, där vuxna utgår från att de vet vad som är bäst, snarare än att se barnet som en aktör med egna rättigheter och erfarenheter. En annan viktig aspekt som Andersson (2008) undersöker är vilka långsiktiga konsekvenser placeringen har fått för de intervjuade. Vidare fortsätter författaren att för vissa har vården inneburit en väg till ett mer stabilt och tryggt vuxenliv. De beskriver hur de fick struktur, stöd i skolarbetet och förebilder

som visade alternativa sätt att leva. För andra har upplevelserna av otrygghet, upprepade separationer och bristande stöd lämnat djupa spår. Det handlar om psykisk ohälsa, svårigheter att etablera nära relationer och en känsla av utanförskap i samhället. I studien är det många som vittnar om hur stigmatiserande det har varit att vara ett så kallat "LVU-barn". Den sociala omgivningens syn på dem som avvikande eller problematiska har påverkat deras självbild och självkänsla. Att känna sig "annorlunda" eller "mindre värd" än jämnåriga utan erfarenhet av socialtjänstens ingripanden har följt med långt in i vuxenlivet (Andersson 2008, s. 72–77).

2.3 Tystnaden av barnets åsikter i förhållande till lagen

Williams & Parry (2023) visar i sin fenomenologiska analys att det råder stor variation i hur socialarbetare uppfattar och hanterar barnets röst i praktiken. Trots att vikten av barnets perspektiv ofta betonas, är det vanligt att denna röst tolkas eller filtreras genom andra vuxna, såsom föräldrar, lärare eller socialarbetare själva. Detta innebär en risk att barnets autentiska upplevelse går förlorad. Filtreringen sker inte alltid av illvilja, utan är ofta ett resultat av organisatoriska strukturer, tidsbrist och professionella normer som formar hur och när barn kan uttrycka sig. Ett centralt problem som identifieras i studien är att barnets röst sällan representeras direkt, det som barn säger förmedlas ofta från en vuxens tolkning, vilket i sin tur kan leda till förvanskningar. Williams & Parry (2023) framför hur socialarbetare ofta beskriver barnets röst som diffus och svår fångad, särskilt när barnet är litet eller har svårt att uttrycka sig verbalt. Än mer problematiskt är när barnets uttalanden ignoreras eller misstros, särskilt om de inte passar in i vuxenvärldens tolkning eller upplevs som känslomässigt överdrivna (Williams & Parry 2023, s. 91–94).

Något som författarna lyfter är spänningen mellan att skydda barnet och att ge det inflytande. Socialarbetare beskriver hur barns rätt att bli hörda ibland ses som underordnad behovet av skydd, något som Warrington & Larkins (2019) också diskuterar som en motsägelsefull dynamik, i Williams & Parry (2023) studie. När skyddsaspekten prioriteras tystas ofta barnets perspektiv, vilket riskerar att beslutsfattande sker utan barnets vilja som grund (Williams & Parry 2023, s. 96; Warrington & Larkins 2019, s. 48–49). Vidare framkommer att samverkan mellan olika vuxna aktörer exempelvis skola, familjehem och andra yrkesverksamma, kan både förstärka och försvaga barnets röst. I bästa fall ger det en bredare förståelse för barnets situation, men det finns en risk att barnets perspektiv reduceras till vuxnas språk och

tolkningar. Ett barns oro kan till exempel översättas till anknytningsproblem än erkännas som en berättigad reaktion på otrygghet (Williams & Parry 2023, s. 95–98).

Korpinen & Pösö (2020) analyserar i sin studie hur socialarbetare ser på barns och föräldrars förmåga att delta i beslut som rör dem själva. En av huvudslutsatserna är att barns röst ofta ifrågasätts på basis av deras antagna brist på förståelse, särskilt i emotionellt laddade situationer. När barn uttrycker starka känslor tolkas detta ofta som omognad, snarare än som giltiga reaktioner på komplexa eller smärtsamma upplevelser. Det är särskilt problematiskt i sammanhang där beslut om tvångsomhändertagande skall fattas, situationer där barnets röst borde väga tungt men i praktiken ofta får stå tillbaka för professionella bedömningar (Korpinen & Pösö 2020, s. 204–208).

Korpinen & Pösö (2020) menar att det finns en återkommande tendens att vuxna övertolkar eller förminskar barns uttryck, särskilt när dessa uttryck inte överensstämmer med vad som anses vara "rationellt". Korpinen & Pösö (2020) beskriver vidare hur socialarbetare står inför ett dubbelt uppdrag: dels att bedöma barnets vilja, dels att bedöma barnets förmåga att förstå konsekvenserna av sitt val. Detta sker ofta i en osäker och komplex kontext, där barnets uttalanden riskerar att filtreras genom vuxnas antaganden om mognad, känslomässig stabilitet och lojalitet (Korpinen & Pösö 2020, s. 210–212).

Korpinen & Pösö (2020) påpekar att ett dilemma är när barn uttrycker ambivalens eller motsägelsefulla känslor. I stället för att se detta som en naturlig del av att bearbeta svåra livssituationer, kan sådana uttryck tolkas som ett tecken på att barnet är opålitligt eller inte redo att delta i beslutsfattande. Detta leder till att barn ställs utanför den process som rör deras eget liv, inte för att de saknar något att säga, utan för att deras sätt att uttrycka sig inte passar in i vuxenvärldens logik. För att komma till rätta med detta föreslår Korpinen & Pösö (2020) strukturer för reflektion och handledning i det professionella arbetet. Det handlar om att utveckla socialtjänstens kapacitet att lyssna på barn, inte bara genom tal, utan också genom lek, symboler, tystnad och känslouttryck. Uttrycksformer som ofta hamnar utanför den traditionella beslutslogiken (Korpinen & Pösö 2020, s. 213–217).

Som tidigare nämnt undersöker Cederborg och Karlsson (2016) hur barns rättigheter och perspektiv hanteras i samband med omhändertagande enligt LVU. Studien bygger på barns egna berättelser och lyfter fram flera centrala brister i hur vuxenvärlden bemöter och involverar barn i beslut som rör deras liv. I Cederborg & Karlssons (2016) studie

framkommer det att barn som blir tvångsplacerade upplever en förvirring när det kommer till besluten. En stor anledning till denna förvirring är avsaknaden av förklaring kring vad det är som händer och varför man valt att fatta besluten, förvirringen leder till en känsla av osäkerhet och ångest (Cederborg & Karlsson 2016, s.15–16).

Helénsdotters (2024) artikel analyserar effekterna av tvångsplaceringar i Sverige genom ett omfattande datamaterial och en rigorös metodik baserad på naturliga experiment. Resultaten är både överraskande och oroande: tvångsomhändertagning ökar risken för dödlighet, särskilt genom suicid, och är kopplad till en rad negativa utfall som sjukhusinläggningar för psykiska sjukdomar, självskadebeteende och ökad kriminalitet. I studien diskuteras implikationer för barnets rättigheter, samhällets ansvar och framtida policyutveckling. Analysen fokuserar särskilt på barns hälsa, utsatthet i vårdsystemet samt behovet av samverkan och kvalitetssäkring inom barnskyddet (Helénsdotter 2024, s. 5).

2.4 Tvångsomhändertagning och dödlighet

En av de mest uppseendeväckande slutsatserna i Helénsdotters (2024) studie är att tvångsomhändertagning kan öka risken för att barn dör i förtid. Med hjälp av ett naturligt experiment, där barn slumpmässigt tilldelas olika domare med varierande benägenhet att besluta om omhändertagande, har forskaren lyckats isolera effekten av själva beslutet om tvångsplacering. Resultaten visar att i de fall där det inte är självklart att barnet borde omhändertas, ökar tvångsomhändertagningen risken att barnet dör före det år då barnet skulle fylla 20 år med 6,8 procentenheter, från en grundrisk på 1,8 procent till 8,6 procent. Den ökade dödligheten beror till största delen på suicid som inträffar medan barnet fortfarande är placerat. Studien visar att risken för suicid ökar markant redan inom de första nio månaderna efter beslutet om tvångsplacering, vilket tyder på att omedelbara effekter av placeringen, såsom stress, miljöomställning och bristande vård är centrala för att förstå riskbilden (Helénsdotter 2024, s. 7–8).

2.5 Hälso- och sjukvård: tillgång och brister

Helénsdotters (2024) studie belyser även kopplingen mellan tvångsplacering och barns vårdkonsumtion. Det visar sig att antalet planerade besök inom den öppna specialistvården för psykiska sjukdomar och självskadebeteende minskar kraftigt efter tvångsomhändertagning. Samtidigt ökar risken för sjukhusinläggningar, menar Helénsdotter (2024). Denna motsägelse,

färre planerade vårdbesök men fler akuta insatser, tyder på att barnen inte får rätt hjälp i tid. I praktiken innebär detta att barnens psykiska ohälsa kan förvärras till den grad att det krävs akut vård. Den mest troliga förklaringen till minskningen av planerade vårdbesök är inte förbättrad psykisk hälsa, utan snarare höga trösklar till vården. Helénsdotter (2024) påpekar att övergångar mellan vårdgivare, geografiska flyttar, samordningsproblem och långa väntetider inom barn- och ungdomspsykiatri (BUP) bidrar till att barnens vårdkontinuitet bryts. I många fall påverkar detta inte bara barnets mående utan kan i värsta fall ha direkt dödlig utgång (Helénsdotter 2024, s. 9–10).

Helénsdotter (2024) belyser även de brister som finns i kvaliteten på omsorgen i familjehem, HVB-hem och institutioner. Bland annat har svenska myndigheter dokumenterat fall där barn utsatts för våld av både personal och andra placerade barn. Rapporten visar att skadlig exponering för andra barn, exempelvis barn med kriminell bakgrund eller självskadebeteende, kan bidra till en kraftigt ökad risk för att barnet själv utsätts för våld eller utvecklar destruktiva beteenden (Helénsdotter 2024). Detta mönster är särskilt framträdande i SiS-hem, där barn med liknande problematik placeras tillsammans. Analysen visar att om ett barn med bakgrund av självskadebeteende placeras med andra barn med liknande bakgrund, ökar risken för att barnet läggs in på sjukhus eller mister sitt liv. För pojkar ökar dessutom risken att de utsätts för våld av andra barn eller behöver vård till följd av övergrepp (Helénsdotter 2024, s. 11–12).

I analysen av dödsfall bland omhändertagna barn kunde kvalitetsbrister i vården, exempelvis bristande tillsyn och otillräcklig psykiatrisk vård identifieras som bidragande orsaker i minst 57 procent av fallen (Helénsdotter 2024, s. 13). Detta tyder på att det inte räcker att rädda barnet från en destruktiv hemmiljö, den miljö som barnet placeras i måste vara markant bättre för att kunna motverka de skadliga effekterna av separation och trauma.

3. Teori

För att förstå de strukturer och faktorer som påverkar individer som tvångsomhändertags inom ramen för LVU, kan Foucaults (1987) teori om makt, disciplinering och normalisering bidra med viktiga perspektiv. I sin bok *Övervakning och straff: Fängelsets födelse* undersöker Foucault (1987) hur moderna institutioner, såsom fängelser, skolor och sjukhus, skapar och upprätthåller kontroll genom subtila och vardagliga former av maktutövning. Denna disciplinära makt är inte synlig i form av våld eller direkt tvång, utan verkar genom rutiner, övervakning och regler vilket formar individens beteende och självbild (Foucault 1987, s. 135–136).

Foucault (1987) beskriver hur disciplinen fungerar som en teknik för att styra kroppen och sinnet, en makt som verkar genom övervakning, examination och normalisering. Dessa mekanismer är särskilt relevanta i kontexten av samhällsvård där barn placeras i institutioner som HVB-hem eller SiS-enheter, där deras vardag formas av regler, rutiner och personalens överinseende. Det placerade barnet blir därigenom inte bara föremål för omsorg, utan även för kontroll, mätning och korrigerande (Foucault 1987). Ett centralt begrepp är *panoptikon*, en modell för ett idealiskt fängelse där en central vakt kan se alla fångar utan att de vet när de är övervakade. Detta skapar ett tillstånd av permanent synlighet och leder till att individen själv börjar disciplinera sitt beteende (Foucault 1987, ss. 173–179 & 200–203). Inom LVU-placeringar kan Foucaults panoptikon fungera som en bild för hur barn lär sig att ständigt anpassa sitt beteende efter vad de tror att vuxna förväntar sig, eftersom de vet att de kan bli övervakade eller bedömda när som helst. Som Andersson (2008) visade i sin studie upplever många barn att de är ständigt iakttagna, kontrollerade och bedömda än förstådda (Andersson 2008 s. 11–12). Det är en form av makt som verkar genom att barnet hela tiden måste visa upp "rätt" beteende för att undvika repressalier eller för att få belöningar.

Foucault (1987) förklarar också hur disciplinära institutioner använder sig av kontinuerlig bedömning, mätning och kategorisering av individer. Denna process, som benämns examinationen, skapar inte bara kunskap om individen utan formar också individens egen förståelse av sig själv (Foucault 1987, s. 184–187). Inom socialtjänstens arbete med LVU-problematiska barn kan detta kopplas till hur barn kartläggs genom utredningar, bedömningsinstrument och diagnoser. Den kunskap som produceras blir inte bara en beskrivning av barnet, utan påverkar även hur barnet behandlas och hur barnet ser på sig själv.

Det blir särskilt tydligt i Cederborg & Karlssons (2016) studie, där barnsamtal beskrivs som situationer där barnet upplever att deras röst inte påverkar besluten. I stället skapas ett administrativt subjekt genom samtal, journalanteckningar och dokument, vilket reducerar barnets komplexa verklighet till det som är hanterbart inom institutionens ramar (Cederborg & Karlsson 2016, s. 63). I Foucaults (1987) termer är detta ett uttryck för hur makt och kunskap samverkar, det barn som socialtjänsten har kännedom om, är redan ett barn som har blivit konstruerat genom disciplinära praktiker (Foucault 1987, s. 184).

Foucault (1987) diskuterar även begreppet "normalisering", vilket innebär att individer ständigt jämförs mot en tänkt norm, och avvikelser från denna norm leder till korrigerande åtgärder (Foucault 1987, s. 184–185). Inom LVU-systemet märks detta i hur barns beteende tolkas och hanteras. Barn som reagerar med ilska, tystnad eller vägran ses inte som uttryck för trauma, utan som problembarn eller avvikande som behöver disciplineras eller korrigeras. Detta synsätt återspeglas i Helénsdotters (2024) analys där barn med NPF-diagnoser ofta missförstås och behandlas med isolering, avskiljning eller kontrakt snarare än med anpassat stöd (Helénsdotter 2024, s. 8–10).

Enligt Foucault (1987) är makten som mest effektiv när den internaliseras, när individen börjar betrakta sig själv genom maktens ögon och försöker leva upp till dess krav (Foucault 1987, s. 203). Detta riskerar att skapa en situation där barnet anpassar sig, inte för att hen förstår eller samtycker, utan för att hen har lärt sig att det är nödvändigt för att undvika obehagliga situationer. Som flera barn i tidigare forskning uttrycker, exempelvis i Andersson (2008) och Williams & Parry (2023) arbeten, sker detta ofta utan att barnen får någon verklig möjlighet att påverka sin situation (Andersson 2008, s. 12; Williams & Parry 2023, s. 5).

Den maktutövning som Foucault (1987) beskriver är inte nödvändigtvis brutal eller synlig, utan verkar genom vardagliga procedurer, formulär, rutiner, samtal och dokumentation. Det är en mikromakt som är utspridd i hela institutionen och som formar barnets subjektivitet, självbild, handlingsutrymme och förväntningar (Foucault 1987, s. 138). Genom att tillämpa Foucaults teori på fältet för tvångsomhändertagande synliggörs behovet av att ifrågasätta de självklara institutionella praktikerna, samt att arbeta mot en vård som erkänner barnet som subjekt med rätt till förståelse, delaktighet och autonomi.

4. Metod

För att kunna besvara ovanstående frågeställningar kommer en kvalitativ metod att tillämpas. Metoden består av en kvalitativ innehållsanalys där det empiriska materialet består av podcaster vars innehåll kommer att analyseras samt diskuteras. Podcasterna kommer att utgå från personers egna upplevelser av att ha blivit placerade enligt LVU och hur det har påverkat dem på olika sätt. Valet av metod grundar sig i att kunna skapa möjligheter att besvara frågeställningarna på ett adekvat sätt, där flertalet berättelser med personers upplevelser och erfarenheter av att ha blivit placerade under sin uppväxt inkluderas. Genom att ta del av podcaster och analysera dessa, kan mönster, likheter samt skillnader diskuteras för att besvara frågeställningarna. Valet av metod gör det möjligt att skapa ett bredare perspektiv av barns upplevelser av LVU-placeringar och deras erfarenheter i form av att bli sedda och hörda av vuxenvärlden. Genom att studera på detta sätt blir det möjligt att identifiera teman, mönster samt skillnader berättelserna mellan, för att kunna besvara studiens frågeställningar. Innehållsanalys är dessutom en metod som möjliggör insamling av information och data utan att kräva tillgång till intervjupersoner eller känsliga personuppgifter.

Valet av metod hindrar möjligheten att kunna utforska vidare i personernas erfarenheter, eftersom det inte går att ställa några frågor till personerna för att utveckla de berättelser som inkluderas i studien. Denna faktor är inget som försämrar metodvalet eftersom det fortfarande är möjligt att på ett kvalitativt sätt skapa förståelse och kunna besvara de ovanstående frågeställningarna. De svar som ges kan inte generaliseras, vilket inte är studiens syfte. Svaren ska ge förståelse för hur personers upplevelser av att bli placerade varit samt upplevelser av att bli sedda och hörda av vuxenvärlden.

4.1 Urval

Det empiriska materialet i denna studie består av sju podcastprogram, där personer delar med sig av sina upplevelser av att ha blivit tvångsplacerade genom LVU. Insamlingen inleds med att söka efter podcaster genom kodning där viktiga teman samt mönster identifieras och märks ut. Materialet kodas genom att det skall handla om barnets perspektiv, inte socialsekreterares eller någon annan parts perspektiv. För att underlätta insamlingen skapas även teman för att lättare sortera materialet, teman som barns egna erfarenheter och upplevelser gällande tvångsplacering samt barns upplevelser av att bli sedda och hörda av vuxenvärlden. Vid insamlingen av material är det dessutom viktigt att titta på årtalet där podcasterna

publicerades, för att dess relevans fortfarande skall gälla. Podcaster är en relativt ny form av ljudfiler, de är publicerade nära nutid, vilket gör att de inte anses vara utdaterade för att vara relevanta. Till skillnad från äldre dokument eller arkivmaterial är podcaster ofta producerade och publicerade i nära anslutning till varandra. Det bidrar till att det empiriska materialet bibehåller sin relevans och aktualitet i förhållande till studiens syfte.

I en kvalitativ studie är dess syfte inte att generalisera det resultat som framställs, utan snarare att tolka dess meningsinnehåll. Det kommer att göras utifrån ett målstyrt urval som Bryman (2018) diskuterar i *Samhällsvetenskapliga metoder*. Målstyrt urval lämpar sig väl i en kvalitativ studie, det innebär att forskaren utifrån målet med undersökningen väljer vad eller vilka man vill studera, utifrån kriterier som möjliggör att svara på frågeställningarna. Urvalet styrs därmed av frågeställningarna, inte utav att framställa en statistiskt representativ bild. Det är en användbar strategi för att få den information som forskningen är intresserad av (Bryman 2018, s. 498). Med hjälp av ett målinriktat urval väljs de podcaster ut som anses relevanta för forskningen och dess intresse. På så sätt kan frågeställningarna besvaras på ett meningsfullt sätt som skapar förståelse för hur barn har upplevt tvångsplaceringar under sin uppväxt.

4.2 Tillförlitlighet

Med en kvalitativ innehållsanalys är det genomförbart att på ett nyanserat sätt bryta ner det empiriska materialet och analysera det utifrån studiens intresse. Med hjälp av metodvalet kan man studera berättelserna och deras mening. Fördelen med en kvalitativ innehållsanalys är att den möjliggör att inhämta flera olika material för att stärka analyser samt diskussioner, vilket stärker trovärdigheten och kvaliteten. Det i sin tur gör att studien kan i större utsträckning bli jämför- samt överförbar till framtida diskussioner.

Det är värt att understryka det faktum att studien består av en kvalitativ metod vilket innebär att resultaten som presenteras inte är generaliserbara när det gäller alla barn och unga som har tvångsomhändertagits eftersom alla upplevelser är unika. Resultatet bidrar däremot till en fördjupad förståelse av hur tvångsomhändertagande enligt LVU kan upplevas på ett personligt och existentiellt plan.

Det är viktigt studien utförs på ett sätt där vi, författarna, tolkar texterna på samma sätt samt att kodningen och tematiseringen överensstämmer vid insamlingen av material. Vi behöver vara reflexiva vid insamlingen av material samt när vi tar del av personernas upplevelser

kring LVU. Det är en utmaning att inte känna med de känsliga berättelser som man får ta del av, men de egna åsikterna och reflektionerna tas ej upp i diskussionerna. Genomgående under studien följer en självmedvetenhet om den egna tolkningen för att skapa ett så nyanserat svar som möjligt. Genom studiens utförande är vi som författar studien reflexiva samt medvetna om de egna tolkningarna av berättelserna. För att genomföra en så saklig och transparent studie som möjligt har personliga åsikter och känslor uteslutits från analysen. Under insamlingen analyserades materialet av båda författarna där de egna tolkningarna diskuterades för att få en gemensam förståelse av materialet. Den gemensamma förståelsen ger ett resultat som båda författarna kan stå bakom.

4.3 Etiska överväganden

Studien baseras på offentligt tillgängligt material i form av podcastprogram. Eftersom inga nya parter involveras eller påverkas direkt av studien, krävs inget aktivt samtycke från dessa personer. Däremot innebär användningen av offentligt tillgängliga dokument att etiska överväganden inte kan bortses från.

Eldén (2020) förklarar i *Forskningsetik* att offentlig tillgänglighet inte automatiskt innebär samtycke till att materialet används i forskning. Dokumenten som analyseras skall vara offentligt publicerade och tillgängliga utan begränsning, vilket innebär att de kan användas enligt forskningsetiska principer. Vid en innehållsanalys krävs korrekt källhänvisning, samtidigt som det omöjliggör en anonymitet för deltagarna, eftersom det finns en möjlighet att spåra tillbaka till ursprungskällan (Eldén 2020, s. 118–119). Därmed har beslutet tagits att behålla namnen, eftersom det inte finns en möjlighet att behålla berättarnas anonymitet.

Som Eldén (2020) poängterar, innebär offentligt material inte automatiskt ett samtycke till att materialet används i forskningssyfte. För att följa de forskningsetiska principer som finns, använder vi oss av material som är tillgängligt utan restriktioner. Källhänvisning måste ske på ett korrekt sätt för att säkerställa transparens. Det innebär att full anonymitet för deltagarna i materialet inte kan säkerställas. Detta dilemma hanteras genom att konsekvent redovisa källor på ett korrekt sätt och att återge innehållet i sitt rätta sammanhang för att inte bidra till feltolkningar. Därmed minimeras risken för att materialet används på ett sätt som kan ses som missvisande eller respektlöst gentemot de parter vars berättelser återges.

4.4 Bearbetning och analys

Bryman (2018) beskriver tematisk analys i *Samhällsvetenskapliga metoder* som ett av de vanligaste tillvägagångssätten inom kvalitativ forskning för att identifiera, analysera och tolka mönster av mening i empiriskt material. I en tematisk analys ligger fokus på att finna återkommande teman i data, snarare än att enbart notera hur ofta vissa fenomen omnämns. Det är betydelsen och sammanhanget i deltagarnas utsagor som står i centrum, snarare än mängden (Bryman 2018, s. 702–703). Denna metod utgör därmed ett kraftfullt verktyg för att undersöka komplexa fenomen där variation av erfarenheter och upplevelser är av särskild betydelse.

För studien är valet av tematisk analys välmotiverat. Syftet med studien är att fördjupa förståelsen för personers olika upplevelser av att ha varit placerad under sin uppväxt samt att synliggöra vad som sägs och varför. Genom att använda tematisk analys blir det görbart att på ett utförligt och systematiskt sätt utforska mönster och avvikelser i berättelserna. Metoden möjliggör att vi kan undersöka barns upplevelser av att vara placerad samt deras upplevelser av vuxenvärldens bemötande.

I processen med tematisk analys följs en noggrant strukturerad process för att systematiskt bearbeta det empiriska materialet. Initialt sker en öppen kodning av det insamlade materialet, där betydelsebärande delar som relaterar till barns erfarenheter av tvångsomhändertagande samt deras upplevelser av att bli sedda och hörda av vuxenvärlden ses som relevanta. Den första kodningsfasen är präglad av ett induktivt förhållningssätt, de individuella tolkningarna av materialet tar inkluderas ej, materialet står för sig självt.

Efter kodningen identifieras fungerande teman, genom att sammanföra teman som delar gemensam innebörd eller berör liknande aspekter av berättelserna. Exempel på teman är delar kring hur barnen upplevs kunna uttrycka sig och bli lyssnad på där de är placerade. De teman som identifieras reflekteras ständigt kring hur de förhåller sig till varandra, hur de är relevanta till studiens intresse och frågeställningar samt till centrala begrepp som barnets perspektiv. Den tematiska analysen är genomgående och det sker ständigt en dialog mellan empirin, frågeställningarna och syftet. På så sätt analyseras både explicita uttryck och mer underliggande betydelser i berättelserna från podcasterna.

Den tematiska analysen kräver att teman inte enbart beskriver ytliga fenomen, utan att den fångar betydelsefulla aspekter av barns subjektiva upplevelser. Av att analysera hur barnen uttrycker sina känslor av att bli hörda eller sedda och hur de beskriver sin relation till vuxenvärlden, strävar vi efter att belysa de komplexa erfarenheter som tvångsplacerade barn upplever. På så sätt fördjupas barnets perspektiv med hjälp av en tematisk analys.

En fördel med tematisk analys som vi identifierat är dess flexibilitet. Den är anpassbar utan att tappa dess grundstruktur. I denna studie används tematisk analys på ett sätt som möjliggör både en deskriptiv och en tolkande nivå en förståelse. Den deskriptiva nivån lyfter fram vad barnen uttrycker av sina erfarenheter av att bli tvångsplacerad, deras känslor av att bli sedda och förstådda samt deras relationer till vuxenvärlden. På den tolkande nivån analyseras barnets berättelser på ett sätt som kan förstås i relation till ett större sammanhang, exempelvis hur maktförhållanden formar barns upplevelser och möjligheter av att bli hörda och förstådda. Genom kombinationen av en deskriptiv och tolkande förståelse, analyseras berättelsernas djupare innebörd och det blir möjligt att skapa en mer nyanserad förståelse kring barns upplevelser och maktbalansen mellan barnen och vuxenvärlden genom studien.

Bearbetningen av det empiriska materialet sker utifrån Rennstam & Wästerfors (2022) i *Handbok i kvalitativa metoder*, där de redogör för tre steg: sortering, kodning och reduktion. Sortering innebär att forskaren bekantar sig med materialet och kodar dess innehåll utifrån olika begrepp. Vid sorteringen av material, behöver man kunna framställa dess innebörd och variation, i stället för kvantiteten av texterna. När man kodar materialet, identifierar man mönster, skillnader vilket underlättar sorteringen. Reduktion är en process där man avgränsar analysen och rensar bland det insamlade materialet. Man behöver prioritera, eftersom allt inte kan inkluderas i studien, men materialet skall återges på ett rättvist och selektivt sätt (Rennstam & Wästerfors 2022, ss. 244–248 & 252–253).

Rennstam & Wästerfors (2022) beskriver slutligen argumentationen mellan det empiriska materialet och tidigare forskning. Att argumentera innebär att man använder det insamlade materialet och jämför med tidigare kunskap och forskning. Med argumentationen skapar man självständighet i förhållande till den tidigare forskning man refererar till (Rennstam & Wästerfors 2022, ss. 255 & 259).

I enlighet med Rennstam och Wästerfors (2022) strukturerades bearbetningen av det empiriska materialet genom de tre stegen som diskuterades. Utifrån sorteringsfasen utfördes en noggrann genomlysning av materialet och en kodning av dess innehåll utifrån teman och betydelser. Dessa teman innebär bland annat att studera barnens upplevelser av att bli beaktade och lyssnade på av vuxenvärlden. Koder som identifierades var: LVU, tvångsplacering, maktobalans, psykisk ohälsa, isolering och självtystnad. Vid kodningen identifierades mönster och skillnader berättelserna mellan vilket underlättade vidare sortering av materialet. I reduktionen valdes det material ut som var mest relevant för studiens intresse och det material som ansågs vara mindre centralt för frågeställningarna för att fördjupa analysen, sorterades bort. Materialet valdes ut på ett selektivt men rättvist sätt. Vid analysen av resultatet tillämpas argumentation genom att koppla och jämföra det empiriska materialet med tidigare forskning och på sådant sätt skapa en ny, självständig diskussion.

5. Resultat & Analys

För att fördjupa förståelsen av barns egna upplevelser av tvångsomhändertagande enligt LVU analyseras berättelser från sju podcastavsnitt där unga vuxna reflekterar över sina erfarenheter av tvångsomhändertagande. Dessa berättelser sätts i relation till tidigare forskning samt Foucaults teori om makt, disciplin och normalisering. Det empiriskt valda materialet är *Placerad* Podcast (Spotify 2021) där Axel och Matilda i varsitt avsnitt berättar om sina erfarenheter av placeringar, *Äntligen!* (Spotify 2022) där Ida delar sin berättelse om att vara placerad på HVB och SiS, Sveriges radios *Kaliber* (Sveriges radio 2010), där Niklas och Malin berättar om tvångsomhändertaganden vid 12 och 14 års ålder. *Ångestpodden* (Spotify 2019) avsnitt 244 där Tyra delar sina erfarenheter av att leva med psykisk ohälsa och LVU och *Maskrosbarn* (Spotify 2020) där en anonym kvinna berättar om sina upplevelser av att blivit placerad.

Analysen tar sin teoretiska utgångspunkt i Foucaults (1987) teori om disciplin, övervakning och maktutövning inom institutioner. Genom Foucaults (1987) begrepp om docila kroppar, panoptisk disciplin och maktens normaliserande effekt blir det möjligt att förstå hur barn i samhällsvård formas och begränsas av de strukturer som ska skydda dem. Dessa teoretiska perspektiv vävs samman med aktuell forskning om barns erfarenheter av tvångsomhändertagande. Forskningen som används är de tidigare nämnda Helénsdotter (2024), Andersson (2008), Williams & Parry (2023), Korpinen & Pösö (2020) och Cederborg & Karlsson (2016). Syftet är att identifiera mönster i hur berättarna beskriver sina erfarenheter, hur dessa erfarenheter speglar strukturella och institutionella problem, samt vad det säger om barns position och handlingsutrymme inom den sociala barnavården.

5.1 Hur upplever berättarna att tiden som placerad som barn har påverkat dem?

5.1a Isoleringens skador

Isolering återkommer som en central upplevelse med skadlig effekt i berättelserna. Malin i *Kaliber* (Sveriges radio 2010) vittnar om månader i ensamhet, utan förklaring *”Jag blev helt ensam. Ingen sa varför”*, säger hon. Malin upplevde att isoleringen förvärrade hennes psykiska hälsa och skapade en stark känsla av utanförskap. Isoleringen bidrog till en upplevelse av övergivenhet och psykiskt lidande snarare än stöd. Niklas berättar att han slutade säga emot, inte för att han höll med utan för att *”det gick snabbare att komma hem”*. Detta visar på en internaliserad maktstruktur, Niklas anpassar sig för att minimera lidandet (Sveriges radio 2010).

Stella (Sveriges radio 2024) beskriver sig som institutionsskadad. Hennes förklaring till detta är att hon placerades i ett enskilt boende där hon isolerades från andra. Trots att hon under en kortare period vistades på ett behandlingshem där hennes behov faktiskt beaktades, bär Stella fortfarande med sig känslan av att vara institutionsskadad. Hon vittnar om återkommande mardrömmar, svårigheter att känna sig hemma i vanliga sociala sammanhang och en ihållande känsla av utanförskap. Stella uttrycker att personalen inte ville handskas med hennes diagnoser, psykiska ohälsa samt utåtagerande beteende och därför valde de att isolera henne. Stella beskriver hur hennes försök att uttrycka känslor tolkades som trotsbeteende. Hon sa: *”De sa att jag bara ville skapa problem, men jag försökte säga hur jag kände. Ingen lyssnade”*, vilket ledde till att hon valde att inte visa känslor eller uttrycka sig för att få tillgång till mänsklig kontakt. Stella delar även med sig av negativa erfarenheter av att vistas på isoleringen, där hon upplevde att personalen på boendet utövade ett maktmissbruk. När hon spottade på dem, för att det var hennes enda vapen, spottade de tillbaka (Sveriges radio 2024).

I *Ångestpodden* (Spotify 2019) förklarar Tyra hur hennes försök att söka hjälp ledde till placering på låst institution, där hennes psykiska ohälsa ökade. De ansåg att hennes ångest och de sätt hon framförde dem på var ett trotsbeteende, Tyra menar att de varken ville eller kunde se skillnad på ångest och bråk och detta ledde till en uppgivenhet hos henne. Vittnesmålen visar att isolering under placeringstiden ofta upplevs som en form av straff, snarare än ett skydd och stöd. Det framkommer att isoleringen inte bara innebar fysisk

separation från andra, utan också en djup känsla av att vara övergiven och osynliggjord av vuxenvärlden.

Malins erfarenheter av att isolerats under flera månader utan någon tydlig förklaring, förvärrade hennes psykiska ohälsa. Stella vittnar om att hon successivt började se sig själv som ett problem för andra till följd av den isolering hon fått utstå. Detta illustrerar Foucaults (1987) begrepp om normalisering. Barns uttryck, reaktioner och känslor jämförs med en institutionell norm, och det som avviker korrigeras snarare än förstås (Foucault 1987, s. 184–185). I dessa fall blev isolering inte en åtgärd för återhämtning, utan en mekanism för att tysta och kontrollera berättarna och deras agerande.

Stellas upplevelser speglar vad tidigare forskning har visat om de långsiktiga effekterna av bristande känslomässigt stöd och social kontakt inom institutionell vård. Helénsdotter (2024) framför att barn som placeras i miljöer där de isoleras och inte får adekvat psykologiskt stöd löper en ökad risk för allvarliga psykiska konsekvenser, inklusive självskadebeteende, ångest och suicid (Helénsdotter 2024, s. 7–8). Stella uttrycker tydligt hur hennes känslor misstolkades som problem, vilket ligger i linje med vad Williams & Parry (2023) funnit: barns uttryck filtreras ofta genom ett vuxenperspektiv som baktalar deras upplevelser, särskilt när de inte passar institutionens normer (Williams & Parry 2023, s. 91–94). När känslor bemöts med disciplin snarare än förståelse riskerar barnet att tystna och internalisera institutionens syn på dem. Foucault (1987) kallar det för normaliserande makt, där individen lär sig att dölja sina autentiska behov för att passa in i en kontrollerande miljö (Foucault 1987, s. 184–185). Helénsdotter (2024) visar att kvalitetsbrister i omsorgen, inklusive våld från personal är ett dokumenterat problem inom institutionsvården. Stellas erfarenheter framstår därmed inte som en enskild avvikelse, utan som ett strukturellt uttryck för ett system där barns motstånd inte möts med förståelse, utan med bestraffning (Helénsdotter 2024, s. 11–12).

Berättarnas anpassning till isolering och deras tendens att tystna för att undvika konflikt, som Niklas uttrycker när han säger att han slutade säga emot för att få åka hem snabbare, visar på den självdisciplin som Foucault (1987) menar uppstår när individen övervakar och korrigerar sig själv i en ständig anpassning utifrån maktens normer. Detta kan förstås som en form av inre kontroll där individerna lär sig vilka uttryck som är godkända och vilka som leder till konflikt.

Utifrån ett barnrättsperspektiv visar detta att institutionella svar på barns uttryck ofta är bristfälliga. Barns rop på hjälp tolkas som utagerande av de vuxna, och åtgärdas med kontroll snarare än omsorg. När barnen inte blir förstådda eller lyssnade på, undergrävs deras känsla av att vara värdefulla individer (Foucault 1987, ss. 135–138, 200–203).

5.1b Trauma, rotlöshet och livslånga konsekvenser

Berättelserna visar att tvångsplacering ofta försvårar snarare än lindrar psykiskt lidande och bidrar till mer skada än skydd. Axel (Spotify 2021) beskriver hur ständiga flyttar och brist på trygghet resulterade i att han lärde sig hur man stänga av sina känslor, för att överleva ständiga flyttar, våld och ett system som inte lyssnade. Ida (Spotify 2022) förklarar att hon aldrig upplevt känslan av ett hem samt att hon förlorade sig själv, vilket visar på en rotlöshet. Matilda (Spotify 2021) mådde sämre i takt med att hennes förväntade flytt drog ut på tiden. Både Stella och kvinnan i *Maskrosbarns* podcast, vittnar om hur deras erfarenheter satt spår även i vuxenlivet. Skadorna hade en påverkan tiden efter tiden som placerad. När placeringen avslutades fick Stella (Sveriges radio 2024) ingen hjälp att anpassa sig till livet utanför institutionen. Hon beskriver hur det blev för svårt att leva på utsidan, och kände att hon ville tillbaka till institutionen. Ett uttryck för hur institutionsmiljön både kan vara skadlig och samtidigt skapa ett beroende hos unga som inte får rätt stöd vid övergången till ett självständigt liv. Stellas berättelse blottlägger de långsiktiga konsekvenserna av bristande stöd, maktutövning och känslomässig försummelse i institutionsvården. Hennes vittnesmål är ett exempel på hur barnets perspektiv ofta marginaliseras i system där kontroll, lydnad och anpassning går före förståelse, delaktighet och mänsklig värme.

Andersson (2008) beskriver hur barndomens placeringar ofta leder till identitetsförvirring, självdestruktivitet och en svag självbild, särskilt när barnet inte ges möjlighet att förstå eller påverka sin situation (Andersson 2008, s. 10 & 12). Den upprepade erfarenheten av att ryckas upp från sina sammanhang, att möta nya vuxna utan kontinuitet och att leva i institutionella miljöer utan stabilitet, riskerar att underminera barnets känsla av värde och finna sig i ett sammanhang. Många av ungdomarna i Anderssons (2008) studie beskrev att de under placeringstiden inte fick reda på varför de var där eller fick utveckla vilka de är, ett tillstånd av existentiell otrygghet. Identiteten formas i relation till omgivningens speglingar, och när dessa speglingar utgår från negativa etiketter, som att vara ett problem eller felplacerad, skapas en självbild som bekräftar denna stämpel. Det handlar inte enbart om att barnet blir osäkert på vem hen är, utan om att systemets strukturer och bemötanden producerar denna

osäkerhet (Andersson 2008, s.71–77). Det som framställs tydligt i berättelserna är att identitetsförvirringen inte är en passiv följd av omständigheter, utan en konsekvens av hur institutioner skapar strukturer där barns subjektiva erfarenheter förnekas eller förminsas. Resultatet visar att barnet blir på så sätt en produkt av systemets tolkningar och interventioner, inte en individ som känner mening.

Foucault (1987) benämner subjektivering, en process där individen formas som ett subjekt genom maktens och kunskapens mekanismer. I detta sammanhang innebär det att barnets identitet inte formas fritt, utan genom de diskurser och institutionella praktiker som bestämmer vad som är normalt eller avvikande. Foucault (1987) visar att denna makt inte främst utövas genom våld eller direkt tvång, utan genom disciplinära tekniker som klassificering, övervakning, dokumentation och kontroll av kroppen. När ett barn exempelvis ständigt får höra att deras känslor är fel eller att de inte går att kommunicera med, börjar barnet internalisera denna bild. Det blir som Foucault beskriver, ett effektivt subjekt för maktens strategier (Foucault 1987, s. 184–187). Detta leder till att barnet inte bara följer reglerna, det formar sin självbild i enlighet med dem.

Denna form av makt är enligt Foucault (1987) psykologisk och existentiell snarare än fysisk. Det är en makt som verkar genom individens egen självförståelse, och därför är den särskilt effektiv. I stället för att behöva tvingas till lydnad, lär sig barnet att kontrollera, reglera och begränsa sina uttryck. Det barn som en gång protesterade eller visade känslor, blir snart det barn som inte längre uttrycker sig. Det betyder inte att lidandet minskat, utan de inte finner någon mening i att tala. Foucault (1987) förklarar detta genom sin teori om den panoptiska makten, där individen börjar övervaka sig själv i syfte att leva upp till systemets normer (Foucault 1987, s. 187–190). På HVB- och SiS-hem innebär detta att barnet lär sig vilka beteenden som belönas, vilka som bestraffas och hur man ska vara enligt maktens norm. Det innebär en självdisciplinering som inte bara förändrar barnets yttre beteende, utan även hans inre bild av vem hen är och vad hen får känna. I denna tystnad där barnen slutar uttrycka sina känslor för att undvika repressalier eller bli ifrågasatta, sker en djupare skada genom att barnet mister tillgången till sin egen berättelse.

5.1c Psykisk ohälsa

Det är överensstämmande i barnens berättelser att HVB och SiS-institutioner ofta inte leder till trygghet eller förbättrat välmående, utan tvärtom förvärrar psykisk ohälsa. Malin och Niklas (Sveriges radio 2010) berättar om de svåra erfarenheterna de haft under deras tvångsplaceringar. Malin berättar om en vardag där isolering blev en central del. Hon beskriver hur hon blev helt ensam, utan att få någon förklaring. Känslan av utanförskap förstärktes under denna period. Isoleringen påverkade hennes psykiska hälsa mycket negativt, och hon mådde sämre än vid början av placeringen. I stället för att få det skydd och stöd som syftet med placeringen var, innebar tiden i placering en ökad psykisk ohälsa (Sveriges radio 2010). Även Stella (Sveriges radio 2024) beskriver hur hon utvecklade självskadebeteende och långvariga psykiska besvär efter sin placering, där isolering, bristande information och brist på emotionellt stöd framhölls som bidragande faktorer.

Tyra (Spotify 2019) berättar att hennes ångest tolkades som bråk och att vuxenvärlden inte tolkade hennes utåtagerande handlingar som ett rop på hjälp. Malin (Sveriges radio 2010) uttrycker en liknande upplevelse, hon beskriver hur hennes handlingar och beteende reducerades till problem. Båda exemplen visar hur barns psykiska ohälsa kan missförstås och bemötas som en normavvikelse, än ett uttryck för lidande.

En återkommande aspekt är att flera av berättarna slutade uttrycka sitt psykiska mående. Matilda (Spotify 2021) berättar att hon slutade ifrågasätta eftersom det inte förändrade något. Ida (Spotify 2022) beskriver hur hon drog sig undan och tystnade alltmer i takt med att hennes rop på hjälp inte möttes av respons. Denna självtystnad tycks vara en strategi för att hantera maktlöshet och bristande lyssnande från vuxenvärlden.

Stella (Sveriges radio 2024) berättar att hon kände sig som ett ärende, inte som en människa med behov, bidrog till en känsla av utanförskap. Ida (Spotify 2022) saknade någon som genuint ville veta hur hon mådde, vilket försämrade det redan dåliga måendet. Vittnesmålen visar att det inte bara är själva placeringen i sig, utan hur placeringen genomförs, som haft betydelse för deras psykiska hälsa. Bristen på förståelse, kontinuitet, delaktighet och känslomässigt stöd framträder som centrala faktorer som har förvärrat den psykiska ohälsan under placeringstiden.

Helénsdotter (2024) pekar på att barn som tvångsomhändertags ofta möter en vårdmiljö präglad av övervakning, disciplin och brist på emotionellt stöd. Risken för suicid är markant högre för denna grupp, särskilt under de första nio månaderna efter placering. Detta visar att själva omhändertagandet i sig kan upplevas som ett trauma. Barnens psykiska ohälsa tenderar att övergå från planerade vårdkontakter till akuta psykiatriska insatser efter placering (Helénsdotter 2024, s. 7–9).

Andersson (2008) beskriver hur barnens negativa erfarenheter ofta kvarstår långt efter placeringarna, i form av låg självkänsla, svårigheter att lita på andra och identitetsproblem (Andersson 2008, s. 10–12). Två av podcastberättelserna bekräftar detta, Stella talar om känslan av att vara institutionsskadad, Ida beskriver att hon förlorade sig själv, och Axel lärde sig att stänga av sina känslor. Foucaults (1987) teori om internaliserad disciplin syns här tydligt, barn anpassar sina uttryck efter institutionernas logik snarare än efter sina egna känslomässiga behov. Ett centralt mönster i såväl forskningen som berättelserna är hur otydlighet och bristande kommunikation kring beslut skapar psykisk belastning (Foucault 1987 s. 184–187). Matilda beskriver hur ovissheten kring sin placering ledde till depression och självskadebeteende. Detta bekräftar att kontrollförlust, snarare än skydd, blir det dominerande temat i många av upplevelserna av tvångsplacering.

Resultatet visar att flera personer som tvångsomhändertagits upplevt att deras psykiska ohälsa inte förstås eller bemöts på ett adekvat sätt. Deras uttryck för lidande har ofta tolkats som beteendeproblem eller reducerats till symptom som passar in i administrativa bedömningskategorier. Detta speglar en strukturell brist i hur barns mående hanteras inom ramen för samhällsvård. Som Cederborg & Karlsson (2016) nämner, är detta en vanlig brist i socialtjänstens arbete, där barn ofta saknar förståelse för varför de omhändertags och där deras behov inte ges utrymme i beslutsprocessen (Cederborg & Karlsson 2016, s. 15–16).

Normalisering, ett centralt begrepp från Foucault (1987), innebär att individens beteende ständigt mäts och jämförs mot en norm samt att avvikelse från normen leder till korrigerande (Foucault 1987, s. 184–185). Barn som i sin kris reagerar med ilska, tystnad eller protest, tolkas inom institutionella ramar inte som uttryck för trauma, utan som avvikande beteenden. I flera fall får dessa barn bestraffningar än stöd, exempelvis isolering. Det innebär att det är institutionens behov av ordning som styr, än barnets behov av förståelse och trygghet.

Sammantaget visar analysen att barns psykiska ohälsa inte enbart har sin grund i tidigare livserfarenheter, utan också förstärks av institutionella praktiker som präglas av disciplin, kontroll och bristande emotionellt stöd. Detta återspeglas även i Anderssons (2008) studie, där unga vuxna beskriver hur känslan av att vara ett ärende, inte en person, följt dem långt efter placeringstiden. Detta visar att tvångsomhändertagande kan skapa nya former av utsatthet, inte enbart på grund av beslutet i sig, utan på grund av hur barnet bemöts och förstås inom systemet.

5.2 Hur upplever berättarna att de bemöttes under sin placeringstid?

5.2a Diagnoser och tystnaden av barnets röster

Matilda och Stella (Spotify 2021 & Sveriges radio 2024) beskrev hur deras autism- och ADHD-diagnoser användes för att förklara bort deras känslor och reaktioner. I stället för att lyssna till vad de försökte uttrycka, blev deras beteenden och behov reducerade till symptom. Matilda berättar: *"De använde min autism som en ursäkt för allt. Jag blev inte lyssnad på, bara diagnostiserad"*. Stella förklarar hur hennes känslor misstolkades som provokation och sågs som ett besvärligt beteende, Stella säger *"De sa att jag bara ville skapa problem, men jag försökte säga hur jag kände. Ingen lyssnade"*. Det som kunde ha varit ett stöd, blev i stället ett filter som hindrade vuxna från att se dem som fullvärdiga individer med rätt att bli hörda. Även Axel (Spotify 2021) vittnar om hur han inte fick vara delaktig i beslut som rörde hans liv. Han beskriver hur han plötsligt fick veta att han skulle flytta, utan att han ens fått packa själv. Han säger *"Min väska var redan packad. Jag hade inget att säga till om"*. Utförande av exkludering från beslutsfattande är inte bara praktiskt problematiskt, utan påverkar också barns upplevelse av egenvärde och agens.

Denna mekanism är tydlig i andra berättelser. Ida (Spotify 2022) säger att hon flera gånger grät, bad om hjälp och skrek, utan någon respons. Hennes känslomässiga uttryck möttes av kontroll och övervakning i stället för empati. Hon beskriver hur hon med tiden började anpassa sitt beteende utifrån rädslan för repressalier snarare än sina egna behov: *"Jag lärde mig vad som ledde till bestraffning"*. Anpassningen skapade en djup upplevelse av att vara ensam, även i miljöer med mycket personal. Bristen på respons bidrog till att hon med tiden tystnade, vilket är ett uttryck för bristande tillit snarare än förbättrad trivsel. Idas berättelse är ett exempel på hur placerade barn internaliserar makten och tystar sig själva i hopp om att undvika straff, som en strategi för överlevnad. Med Foucaults (1987) begrepp om panoptisk

disciplin kan det förstås som en inre reglering, barnet lär sig snabbt att vissa uttryck inte ger respons, utan leder till sanktioner (Foucault 1987, s. 201–203).

Även Niklas (Sveriges radio 2010) ger uttryck för denna dynamik. Han berättar att han valde att sluta säga emot för att kunna komma hem fortare. Detta visar hur barn kan underkasta sig systemets logik, för att de har gett upp tron på att bli hörda. Enligt Foucault (1987) är detta en form av internaliserad disciplin, makten har blivit en del av barnets inre liv, där lydnad inte uppstår genom tvång, utan genom att individen själv börjar reglera sitt beteende i enlighet med den normativa ordningen (Foucault 1987, s. 200–201).

Foucault (1987) beskriver subjektivering genom medicinska diskurser, ett sätt på vilket individer formas, kategoriseras och kontrolleras genom vetenskapligt färgade diagnossystem (Foucault 1987, s. 184–187). Genom att tolka barnens upplevelser genom ett diagnossystem, minskar utrymmet för det subjektiva och det emotionella. Barnets uttryck reduceras till kliniska avvikelser i stället för att erkännas som meningsfulla berättelser. På så sätt sker en tystnad av deras röster genom en till synes objektiv maktutövning.

Forskning bekräftar dessa mönster. Cederborg & Karlsson (2016) visar att samtal med barn i socialtjänstens regi ofta blir ritualiserade och sker utifrån förutbestämda tolkningsramar, där vuxna söker bekräftelse på egna hypoteser snarare än att lyssna öppet (Cederborg & Karlsson 2016, s. 63). Williams & Parry (2023) påpekar att barns emotionella uttryck ofta feltolkas som problembeteenden, särskilt när barnet avviker från normerna i vuxenvärldens kommunikation (Williams & Parry 2023, s. 5–6). Det innebär att barn med neuropsykiatriska diagnoser särskilt riskerar att inte bli sedda som trovärdiga, deras känslor tolkas genom diagnosen snarare än att förstås i sitt sammanhang. Denna diskursiva förskjutning, innebär en förlust av erkännande. När Matilda säger att hon slutade försöka förstå, visar det att hennes position som aktör i sin egen berättelse har tagits ifrån henne. Foucaults (1987) analys av makt och kunskap visar att när barn kategoriseras som problem snarare än som subjekt, så berövas de sin agens. De blir det han kallar "*objekt för maktens intervention*", snarare än deltagare i sin egen vårdprocess (Foucault 1987, s. 135–138).

5.2b Delaktighet och maktens normaliserande funktion

Tyra (Spotify 2019) illustrerar tydligt hur berättarnas tystnad inte bör tolkas som samtycke, utan snarare som en överlevnadsstrategi i ett system där deras röster sällan ges utrymme eller tas på allvar. Tyra berättar att hon aldrig förstod varför hon blev placerad på en låst institution, trots att hon själv sökte hjälp. Matilda (Spotify 2021) beskriver att hon inte fick någon förklaring till varför hon skulle placeras, eller varför hennes flytt sköts upp gång på gång, trots att hon bad om svar. Detta mönster skapar en upplevelse av maktlöshet och osynliggörande, där berättarnas egna perspektiv marginaliseras. Den normaliserande makten verkar genom att skapa en föreställning om vad som är ett giltigt uttryck. Stella (Sveriges radio 2024) berättar hur hennes försök att uttrycka oro tolkades som provokation och hon beskriver en vardag som möts av misstänksamhet från vuxenvärlden, i stället för empati. Det visar hur vuxenvärlden, genom sina tolkningar, reproducerar en bild av det placerade barnet som problematiskt, en bild som barnet i sin tur riskerar att internalisera. Hennes upplevelser av att inte bli lyssnad på, trots upprepade försök, bekräftar Foucaults (1987) teori om hur makten skapar subjekt som formas genom vad som får sägas och vad som skall tystas.

Det som beskrivs i berättelserna skapar en bild av barn som tystnar, inte för att de samtycker, utan för att ingen lyssnar. Enligt Williams & Parry (2023) sker detta ofta eftersom barns uttryck måste anpassas till vuxenvärldens språk och struktur för att tolkas som legitima. När barn uttrycker ilska, oro eller frustration, tolkas dessa som avvikande beteenden snarare än som berättigade reaktioner på utsatthet (Williams & Parry 2023, s. 5–6). Cederborg & Karlsson (2016) visar hur barnsamtal ofta genomförs enligt formaliserade mallar, där barn inte får reell chans till delaktighet. Samtalen blir symbolhandlingar snarare än verktyg för inflytande (Cederborg & Karlsson 2016, s. 63).

Foucaults (1987) teori om makt och kunskapsproduktion fördjupar förståelsen mönstret som visats. Han menar att makt inte bara utövas genom tvång, utan genom skapandet av "sanningar" om individer genom diskurser och dokumentation. Vuxna konstruerar "sanna" berättelser om barnet, vem hen är, vad hen behöver och hur hen bör förstås, utan att barnets egen version får utrymme (Foucault 1987, s. 184–187). I Idas (Spotify 2022) berättelse blir det tydligt. Hon beskriver hur hennes försök att kommunicera sina behov tolkades som aggressivitet i olika typer av sanktioner. Hon säger att hon till slut anpassade sitt beteende för att slippa sanktioner. Det är ett tydligt exempel på det som Foucault (1987) kallar

internaliserad disciplin, där individen börjar reglera sig själv i enlighet med institutionens normer utan yttre tvång (Foucault 1987, s. 200–201).

Enligt Korpinen & Pösö (2020) underskattar vuxna ofta barns kognitiva och emotionella förmåga att förstå sin situation, vilket ytterligare legitimerar ett beslutsfattande baserat på vuxenvärldens tolkning (Korpinen & Pösö 2020, s. 864). När barn fräntas rätten att förstå, påverka och uttrycka sig, reduceras de till passiva objekt i en institutionell logik som säger sig verka för deras bästa. I detta klimat väljer Tyra, Niklas och Ida att tystna, inte för att de inte har något att säga, utan för att de vet att deras röster inte kommer att höras. De utvecklar strategier för att minimera skada, vilket i praktiken innebär att de fräntas sin rätt till subjektivitet.

5.3 Hur beskriver berättarna som tvångsomhändertagits sin relation till vuxenvärlden?

5.3a Bristande kommunikation och förtroende

De olika berättelserna visar tydligt att kommunikationen mellan dem och vuxna inom institutionella miljöer ofta präglades av otydlighet, distans och bristande lyhördhet. Berättarna beskriver att de inte kände sig bemötta som individer med egna behov och tankar, utan som problem som skulle hanteras. Något som skapade en känsla av att inte känna sig viktig, vilket i sin tur påverkade deras förtroende för hela systemet negativt.

Stella (Sveriges radio 2024) berättar att hon flertalet gånger försökte uttrycka sina känslor, men upplevde att personalen tolkade hennes ord som provokation. Hon förklarar att hennes synpunkter inte togs på allvar, vilket ledde till en känsla av att hennes ord inte hade något värde. Genomgående i de andra berättelserna återger personerna liknande erfarenheter där deras försök till kommunikation tolkades genom vuxnas förförståelse, snarare än bemöttes med nyfikenhet och lyhördhet.

I flera berättelser, vilket även framkommit tidigare, anpassade berättarna sina beteenden för att undvika sanktioner, snarare än för att de kände sig trygga. De saknade någon vuxen som verkligen lyssnade. Detta tyder på att kommunikationen inom institutionerna i stor utsträckning byggde på kontroll snarare än dialog. Social kontakt kunde användas som belöning för anpassning, snarare än som en självklar del av vardagen. Det påverkade

relationerna mellan barn och vuxna negativt och förstärkte känslan av att behöva förtjäna omsorg genom att inte vara till besvär.

Förtroendet för både institutionerna och socialtjänsten påverkades starkt av dessa erfarenheter. När berättarna kände att deras ord inte hade någon betydelse, eller att vuxna inte brydde sig om vad de egentligen försökte säga, minskade tilltron till att dessa system fanns där för deras skull. Berättarna beskriver hur de med tiden slutade be om hjälp, just för att de lärt sig att ingen lyssnade. Detta ledde inte bara till passivitet, utan även till en djupare känsla av maktlöshet och misstro mot vuxenvärlden i stort.

Upplevelserna av att inte bli lyssnade eller tagna på allvar i sina möten med socialtjänst och institutionella vuxna, kan förstås som uttryck för subtil maktutövning inom välfärdssystemet. Berättarna visar hur kommunikationen med de vuxna snarare fungerade som ett verktyg för kontroll än för dialog, där deras uttryck reducerades eller avfärdades. Detta kan tolkas med hjälp av Foucaults (1987) begrepp om disciplinär makt, där makten inte utövas genom öppet tvång, utan genom regler, rutiner och språkliga praktiker som formar individens beteende och självbild (Foucault 1987, s. 135–138).

Enligt Foucault (1987) är kommunikationen i sig en del av den maktstruktur som formar subjektet. I berättarnas fall blev deras försök till uttryck ofta översatta till administrativa kategorier eller avvisade som "beteendeproblem", vilket synliggör hur deras röster formades eller tystades genom institutionernas språk. Det är denna normaliserande maktutövning handlar om, barnet lär sig vad som är "godtagbara" uttryck och anpassar sig därefter (Foucault 1987, s. 184–185). När Stella och Ida berättar att de slutade säga vad de kände för att inte få det emot sig, är det ett exempel på självdisciplinering, vilket är en makteffekt som gör att individen börjar styra sig själv utifrån institutionens normer.

Föregående forskning visar ett liknande mönster. Williams & Parry (2023) visar att barns röster ofta filtreras genom vuxnas tolkningar, vilket riskerar att deras faktiska behov osynliggörs. Deras studie pekar på att även när barn får komma till tals, så väger deras ord sällan lika tungt som vuxnas bedömningar (Williams & Parry 2023, s. 91–94). När barn uttrycker starka känslor, som ilska eller förtvivlan, tolkas det ofta som bristande mognad än som ett legitimt uttryck, något som tydligt återspeglas i flera av podcastberättelserna.

Cederborg och Karlsson (2016) belyser hur otydlig eller utebliven information kring placeringar leder till oro, förvirring och känslor av att vara övergiven (Cederborg & Karlsson 2016, s. 15–16). Detta kan kopplas till Foucaults (1987) syn på kunskap som makt, den som kontrollerar information kontrollerar även handlingsutrymmet. När barn inte får veta varför de placeras, eller när deras försök till kommunikation inte besvaras, utövas en form av kunskapssteoretisk makt, där barnet förnekas rätten att förstå och påverka sin egen situation. Detta är något som i sin tur påverkar barnen negativt.

Andersson (2008) beskriver att barn som haft möjlighet till dialog med trygga vuxna under sin placering tenderar att ha en mer positiv upplevelse. Det är inte bara den fysiska miljön eller reglerna som avgör barnets upplevelse av en placering, utan kvaliteten i kommunikationen och relationerna med de vuxna. Avsaknaden av sådana relationer leder inte bara till misstro mot enskilda vuxna, utan skapar även en känsla av att hela systemet inte är till för barnet (Andersson 2008, ss. 56–58 & 70–71).

Sammantaget visar analysen att bristande kommunikation är ett uttryck för institutionell maktutövning där barnens röster formas, filtreras eller tystas i linje med vuxenvärldens behov av ordning och kontroll. För att åstadkomma verklig delaktighet och förtroende krävs inte bara fler samtal med barn, utan en grundläggande förändring av maktrelationerna mellan barn och vuxna inom vård och myndigheter.

5.3b Avsaknad av kontinuitet och osynliggörandet av barnets agens

Berättelserna visar hur bristen på kontinuitet i kontakt med vuxenvärlden, särskilt socialtjänsten, skapar en tillvaro där de varken känner sig trygga eller delaktiga. Vittnesmålen pekar på en återkommande känsla av att vara utbytbara, bortglömda och utan möjlighet till påverkan. Deras handlingsutrymme och möjlighet till delaktighet reducerades snarare till en symbolisk gest, än ett verkligt inflytande. Axel (Spotify 2021) berättar att han vid flera tillfällen flyttades utan någon förvarning, en gång fick han veta att han skulle flytta när väskan redan var packad. Det fanns ingen som förklarade varför flytten skulle ske eller vad som väntade honom, för att ge honom någon slags förberedelse. Han lärde sig att det inte spelade någon roll vad han kände eller tyckte. Denna typ av behandling osynliggör inte bara barnets vilja och känslor, den undergräver också barnets tillit till vuxenvärlden och till sin egen förmåga att påverka sitt liv.

Matilda (Spotify 2021) ger ytterligare exempel på hur avsaknaden av kontinuitet har en påverkan. Hon berättar att hon aldrig fick någon tydlig förklaring till varför hennes flytt till stödboende dröjde i flera månader. Ingen berättade varför och det utlovade stödet uteblev. I stället blev hon kvar på en plats där hon inte kände sig trygg, vilket ledde till fördjupad psykisk ohälsa och självskaumbeteende. *“Jag blev deprimerad och började skada mig själv ännu mer efter att ingen förklaring gavs kring varför jag blev kvar så länge”* säger Matilda (Spotify 2021). Här blir det tydligt hur bristen på information och ansvarstagande från vuxenvärlden inte bara osynliggör barnet, utan dessutom får allvarliga konsekvenser för barnets hälsa.

Foucault (1987) beskriver en process där personer skapas genom maktens struktur. När barnet gång på gång stängs ute från beslut som rör det egna livet, formar det sig självt som ett objekt under kontroll, inte som en aktör med en egen vilja. Den disciplinära makten fungerar här genom att tysta, förskjuta och avpersonifiera personen (Foucault 1987, s. 135–138). Det skapas en “sann” berättelse om barnet i dokument och rutiner, medan barnets egna erfarenheter lämnas utan avtryck.

Cederborg & Karlsson (2016) visar att barnsamtal inom socialtjänsten ofta blir till ritualer utan verkligt innehåll. Även när barnen ges möjlighet att prata, ges de sällan återkoppling, förståelig information eller inflytande. Det skapas en illusion av delaktighet, men i praktiken är beslutsprocessen redan slutet (Cederborg & Karlsson 2016, s. 63). Detta skapar inte enbart frustration, utan lär barnet att deras röst saknar betydelse. Niklas (Sveriges radio 2010) berättar *“Jag visste aldrig varför saker hände. Jag fick aldrig svar.”* Hans strategi blev att tystna. Detta tystnadsmonter är inte ett uttryck för samtycke, utan ett tecken på internaliserad känsla av maktlöshet.

Stella (Sveriges radio 2024) beskriver hur hon trots sin diagnos och sina försök att uttrycka behov, avfärdades som provokativ. Det var lättare att tolka hennes beteende som symptom på en diagnos än att möta henne som en tänkande individ. Enligt Williams & Parry (2023) finns ett systematiskt mönster där barns agens negligeras, särskilt när deras uttryck inte passar in i det vuxna systemets normer. Om barnen inte uttrycker sig “rationellt”, eller om de upplevs som för emotionella, reduceras deras röster till orealistiska (Williams & Parry 2023, s. 5–6). Foucault (1987) beskriver denna makt som en form av subjektivering, där individen inte får

konstruera sin egen identitet, utan ges en plats i systemets struktur (Foucault 1987, s. 184–187).

En särskilt skadlig aspekt av den bristande kontinuiteten är den ständiga omsättningen av personal. Berättarna beskriver hur de aldrig visste vem som tog hand om deras ärende, vem de kunde vända sig till eller vem som skulle förklara besluten. Detta skapar en känsla av att stå utanför sitt eget liv. Andersson (2008) beskriver detta som ett vanligt inslag i placerade barns liv, de blir till ärenden utan anknytning, relation, och förankring i någon kontinuerlig vuxennärvaro (Andersson 2008, s. 12). Resultatet blir att barnen utvecklar en identitet där de inte längre förväntar sig att någon ska lyssna och förklara.

Korpinen & Pösö (2020) betonar vikten av att erkänna barnets agens som något som inte uppstår först när det vuxna systemet godkänner det utan som något som alltid finns där, men som kan förstärkas eller försvagas beroende på bemötande (Korpinen & Pösö 2020, s. 864). När barn utestängs från beslut eller när information undanhålls, undermineras barnets kapacitet att förstå sig själv som en handlande person. I stället internaliserar barnet en bild av sig själv som maktlös.

5.4 Vilket typ att stöd upplever berättarna att de har saknat från vuxenvärlden som barn?

5.4a Emotionellt stöd och förtroende

Samtliga berättare beskriver hur de saknat någon som verkligen brydde sig. Axel (Spotify 2021) lyfter vikten av att bli bemött med respekt och att få vara delaktig i beslut. Vittnesmålen visar att ett av de mest centrala och återkommande behov som saknats under placeringarna har varit tillgången till emotionellt stöd och kommunikation från vuxnas håll, att bli mötta medförståelse och kontinuerlig närvaro. De beskriver hur de saknade vuxna som såg dem som mer än ett ärende, som kunde bekräfta deras känslor och agera som stöd.

Stella (Sveriges radio 2024) berättar om upplevelsen av att behandlas som ett objekt i ett system: *“Jag ville bara ha någon som såg mig som människa, inte som ett problem”*. Bristen av emotionellt stöd förstärkte hennes känsla av ensamhet och otrygghet. Axel (Spotify 2021) uttrycker en liknande erfarenhet. Han berättar att det inte fanns någon som stod på hans sida eller trodde på honom, *“Det fanns ingen där som kämpade för mig.”* I stället för att känna sig

skyddad av vuxenvärlden, upplevde han att han behövde klara sig själv. Detta är ett mönster som syns genom berättelserna, just den sorgen, att de behövde bli starka på egen hand i brist på stabila och stödjande vuxenrelationer.

Ida (Spotify 2022) vittnar om att hon grät och ropade på hjälp, men att ingen såg henne bakom beteendet, *“Jag saknade någon som faktiskt ville veta hur jag mådde”*. Hon berättar att även när det fanns vuxna i närheten, fanns det sällan någon som tog sig tid att genuint lyssna på henne, vilket gjorde att hon med tiden isolerade sig allt mer. Emotionellt stöd reducerades till kontroll, vilket förvärrade hennes psykiska ohälsa.

I Axels berättelse framkommer det att när vuxna faktiskt visade omtanke och mänsklighet, gjorde det en avgörande skillnad. Axel (Spotify 2021) beskriver hur han i en senare placering möttes av personal som såg honom som individ och inte som ett problem. Det var först då han började återfå hopp om framtiden. Berättelserna visar tydligt att det stöd de efterfrågat i första hand inte varit juridiskt eller praktiskt, utan emotionellt. Det handlar om att bli sedd, lyssnad på och erkänd som människa. Trots att barn placeras i syfte att skyddas och få vård, återkommer en upplevelse av att vuxenvärlden inte funnits där på ett känslomässigt tillgängligt sätt. Det kan förstås i ljuset av Foucaults (1987) teori om disciplinär makt, där omsorg inte nödvändigtvis står i motsats till kontroll. I stället kan omsorgen verka som ett verktyg för att forma barnens beteende enligt institutionens normer, hjälpen blir därmed villkorad. Det blir något barnen får tillgång till om de anpassar sig (Foucault 1987, ss. 138 & 184).

I detta maktfält förlorar barnen inte endast rätten att uttrycka sig fritt, utan även tillgången till autentiska relationer. Andersson (2008) visar i sin studie att många ungdomar upplevde att placeringen saknade kontinuitet i vuxenrelationer. När ingen står kvar, eller när närvaro villkoras av anpassning undermineras barnets känsla av att vara värd omtanke. I stället formas en självbild där barnets värde blir kopplat till lydnad och anpassning (Andersson 2008, s. 67–71).

Cederborg & Karlsson (2016) lyfter att många barn som omhändertas uttrycker förvirring och rädsla just för att ingen emotionellt tillgänglig vuxen förklarar eller stödjer dem genom processen. Barnen lämnas ensamma med sina känslor, vilket ökar risken för psykisk ohälsa (Cederborg & Karlsson 2016, s. 15–16). Detta bekräftas även i Helénsdotters (2024) studie,

där det konstateras att risken för suicid ökar markant efter tvångsomhändertagande särskilt när barnen inte får kontinuerlig psykologisk vård eller relationellt stöd (Helénsdotter 2024, s. 7–10). Williams & Parry (2023) belyser att socialarbetare ofta talar om barnets röst som diffus och svårtolkad, vilket kan leda till att barns känslomässiga uttryck tolkas som opålitliga (Williams & Parry 2023, s. 91–94). I barnens berättelser framgår detta tydligt, flera uppger att de antingen blev ignorerade eller misstolkade. Emotionellt stöd uteblev och ersattes av ett språk och bemötande präglad av kontroll.

Utifrån Foucaults (1987) teori är det i dessa subtila praktiker i form av uteblivna samtal, brist på empati och de oförklarade besluten som makten blir som mest verksam. Det är en mikromakt som formar barnets subjektivitet. När emotionellt stöd villkoras eller uteblir, lär sig barnet att skydda sig genom att stänga av, vilket i förlängningen skapar en självtystnad (Foucault 1987, s. 135–138). Att inte få tillgång till känslomässigt närvarande vuxna innebär inte enbart en brist på tröst, det innebär att barnet fråntas möjligheten att förstå sig själv genom relationer. Därmed är frånvaron av emotionellt stöd inte en individuell otur utan ett strukturellt maktproblem. För att kunna ge barn den vård de behöver krävs mer än juridiska rättigheter, det krävs relationell kompetens, emotionell närvaro och vuxna som orkar stå kvar vid barnens sida.

5.4b Information och rätt till psykologisk hjälp

Vittnesmålen visar en påtaglig brist på både information och tillgång till psykologiskt stöd under deras tid som tvångsomhändertagna. Flera uttrycker att de inte visste varför de omhändertogs, vad som skulle hända eller vem som var ansvarig för deras ärende. Matilda (Spotify 2021) berättar att hon fick veta att hon skulle till ett HVB-hem i samband med att hon skrevs ut från BUP. Detta utan någon förklaring om varför eller vad det faktiskt innebar. Hon beskriver att detta skapade både förvirring och oro, eftersom hon inte fick någon begriplig information om processen.

Axel (Spotify 2021) uttrycker att han ofta flyttades mellan placeringar utan förvarning. Ytterligare två berättare återkommer till liknande erfarenheter där de inte kände sig delaktiga i de beslut som fattades och där de inte heller fick någon möjlighet att förstå vad som skedde. Tyra (Spotify 2019) förklarar att hon blev placerad på ett låst boende utan att få veta varför, trots att hon själv aktivt sökte hjälp för sin psykiska ohälsa *“Jag ville ha hjälp, men blev inlåst med ungdomar som var där för helt andra skäl”* berättar Tyra. Även Stella (Sveriges radio

2024) vittnar om hur hon inte förstod hur eller varför beslut fattades, ingen vuxen förklarade på ett sätt så hon förstod.

Utöver bristen på information beskriver berättarna hur tillgången till psykologiskt stöd var begränsad eller helt uteblev. Ida (Spotify 2022) berättar att hon upprepade gånger uttryckte sitt mående genom att gråta och skrika, men ingen tog henne på allvar. Hon fick inte den psykologiska hjälp hon behövde, vilket gjorde att hon drog sig undan och slutade försöka kommunicera. Stella (Sveriges radio 2024) vittnar om hur hon efter ett självskaumbeteende blev körd till BUP, men snabbt skickades tillbaka till institutionen utan samtal, bearbetning eller stöd. Liknande de andra berättelserna, förstod hon inte vad beslutet kring hennes placering innebar, hon skrev på papperna om beslutet för att hon var tvungen. Hon fick aldrig några svar på sina frågor.

Ett återkommande tema är känslan av att falla mellan stolarna, där olika instanser inte samverkar vilket leder till att barnens behov av kontinuerligt psykologiskt stöd inte uppfylls. Berättarna beskriver att de blev skickade fram och tillbaka, ofta utan någon som följde upp eller tog ett helhetsansvar för deras psykiska hälsa.

Berättelserna visar att brist på tydlig information och tillgång till psykologiskt stöd är återkommande och ett strukturellt problem inom tvångsvården. Trots att både barnkonventionen och LVU slår fast att barn har rätt att få veta vad som händer i beslut gällande sitt liv, upplever de som berättar om sina placeringar, en vardag där information är frånvarande eller förmedlad på ett sätt de inte kan förstå. Detta visar på en allvarlig spänning mellan rätten till delaktighet och institutionernas maktlogik.

Foucault (1987) menar att kunskap och makt är oupplösligt sammanlänkade och att den som kontrollerar information också utövar makt. När barn inte får veta varför de placeras eller vad beslut innebär, tvingas de underordna sig ett system som de inte förstår. Detta skapar inte bara osäkerhet, utan också internaliserad maktlöshet, där barnet lär sig att deras förståelse inte spelar någon roll (Foucault 1987, s.184–187). Som Matilda (Spotify 2021) beskriver: *“Jag fick veta att jag skulle till HVB när jag skrevs ut från BUP utan förklaring”*, ett exempel på hur beslut kommuniceras sent, kortfattat och utan respekt för barnets rätt till insyn.

Tillgången till psykologiskt stöd är en plats där makt utövas för att systematiskt tysta och öka det organisatoriska glappet snarare än uteslutande rätt. I Helénsdotters (2024) studie visas att planerade psykiatriska vårdkontakter minskar efter tvångsplacering, medan akuta insatser ökar (Helénsdotter 2024, s. 9–10). Det tyder på att barns psykiska ohälsa inte förebyggs i tid, utan först uppmärksammas när den nått en krisnivå, vilket också bekräftas i berättelserna. Till exempel Stella, som berättar att hon efter självskador kördes till BUP men snabbt skickades tillbaka till institutionen, utan behandling eller uppföljning.

Foucaults (1987) begrepp disciplinär makt är särskilt användbart för att förstå varför bristande information och uteblivet stöd inte bara är organisatoriska missar, utan en del av en större maktstruktur (Foucault 1987, ss. 184–185). Genom att barn hålls i informationsmässigt underläge, samt att deras känslomässiga uttryck tolkas som störningar snarare än signaler på lidande, utövar institutionen en form av tyst disciplinering. Tyra (Spotify 2019) anger: *“De såg inte skillnad på ångest och bråk”*. Ett uttalande som illustrerar hur psykisk ohälsa blir misstolkad inom ett system där avvikelser snabbt tolkas som normbrott.

Det handlar inte enbart om frånvaro av information och psykologiskt stöd, utan om vilka behov som ges tolkningsföreträde och vilka som förminskas eller osynliggörs. Williams & Parry (2023) betonar att barns känslor ofta tolkas genom de vuxna, där barns oro reduceras till anknytningsproblem eller beteendeavvikelser. Samtidigt saknas strukturer för att ge barnen ett språk för sina egna upplevelser och för att bekräfta deras känslor som giltiga (Williams & Parry 2023, s. 91–94). När berättarna beskriver att de slutade fråga eller bara följde med, blir det ett uttryck för självtystnad, en psykologisk följd av att upprepade gånger inte bli förstådd.

6. Sammanfattning & diskussion

6.1 Sammanfattning

Utifrån resultatet och den analys som framställts, kan olika slutsatser dras. De barn som delat med sig av sina berättelser, upplever i hög grad att de inte blir lyssnade eller tagna på allvar när de varit tvångsplacerade. I flera av berättelserna beskriver hur de institutionella miljöerna präglades av hårda och tydliga regler, övervakningar och begränsningar från de vuxna. I flera fall uttrycker barnen att de kände sig styrda eller kontrollerade, snarare än lyssnade på. Det finns även berättelser som bevitnar om maktmissbruk från de professionellas sida i form av olika kränkningar. Denna utövning av makt resulterade i psykisk ohälsa och en negativ självbild, berättade flera av barnen. Den bristande informationen från vuxenvärlden skapade förvirring och rädsla, barnen upplevde att de inte förstod varför vissa beslut fattades, eftersom de inte fick det förklarat till sig. Slutligen beskrivs avsaknaden av vuxna personer som barnen kunde känna tillit till, och som fanns där som emotionellt stöd när de behövde det. Barnen uttrycker i stora drag en känsla av maktlöshet och brist på kontroll över sitt eget liv.

6.2 Slutdiskussion

De resultat som framställts studien aktualiserar frågor om hur barnets röst hanteras i institutionella sammanhang med tvångsvård, samt relationen med socialtjänsten. Utifrån ett maktperspektiv (se sida 15) blir det tydligt att barns rätt till att komma till tals inte alltid utförs i praktiken, utan deras röster filtreras genom institutionens språk och krav. Tidigare studier (se forskningsläge) har visat att barn sällan får det inflytande de har rätt till i LVU-processer. Den bilden stärks i denna studie. Däremot synliggör denna studie även hur det bristande inflytandet och vuxenvärldens tolkningar påverkar barnen negativt i form av psykisk ohälsa och en negativ självbild. De professionellas bild och tolkning tar större plats vid bedömningar och beslut än barnens egna röster.

Jämfört med tidigare studier, som fokuserar på den formella exkluderingen, lyfter denna studie hur barnen internaliserar sig själva som ett problem. Resultatet tyder på att exkluderingen från de professionella inte enbart påverkar barnen i de beslut som tas om dem, det får även existentiella konsekvenser och vuxenvärldens tolkningar internaliseras. Foucaults begrepp om normaliserande makt är särskilt användbart här: genom daglig disciplin, övervakning och klassificering lär sig barn att anpassa sig till institutionens normer och dölja

sina autentiska känslor och behov. Det innebär en självtystnad, där barnet upphör att uttrycka sina önskemål och i stället internaliserar institutionens syn på sig själv. Barnen formas utifrån institutionens och de vuxnas krav, snarare än utifrån sina egna självständiga förutsättningar och erfarenheter. Utifrån resultatet framställs barnen som ett problem, inte en självständig aktör.

Disciplinär makt (se sida 15) blir ett aktuellt begrepp och en central upptäckt i denna studie. I flertalet berättelser bevitnas det om att barnens beteende inte enbart styrs av yttre bestraffningar, utan att barnen lär sig själva att kontrollera sig för att undvika någon typ av bestraffning. Därmed visar studien hur makt på institutionerna utövas genom övervakning, snarare än genom öppen maktutövning. Genom denna disciplinära makt kommer barnen att lära sig vilka beteenden som är önskvärda samt avvikande, avviker man från normen ses man som problematisk. Följden blir att barnen undertrycker sina egna känslor för att känna att de kan passa in, en effekt av internaliserad disciplinär makt, makten påverkar inte enbart beteende utan den formar även barnens identitet.

Fördelen med viss anpassning till regler och rutiner kan vara att barnen utvecklar en viss motståndskraft och strategi för överlevnad. Nackdelen, och den som enligt analysen är mest framträdande, är att barn riskerar att förlora sin känsla av identitet och egenvärde. Flera barn vittnar om frånvaron av stabila vuxna som lyssnar och står kvar, avsaknaden av stabila relationer undergräver barnets känsla av tillit och trygghet. Utifrån barnens återkommande berättelser om frånvaro från vuxna som är lyhörda, blir det tydligt att det inte är enskilda händelser utan bör ses som ett strukturellt problem. Det visar på en grundläggande konflikt mellan systemets logik och barnets behov av tillit. Dessutom är det viktigt att förstå att barnens anpassning till rutiner och regler inte behöver betyda tecken på trygghet eller trivsel, utan snarare en strategi för att undvika konflikter. De fördelar som regler kan innebära är att de kan skapa en viss struktur och förutsägbarhet i miljöer med många barn. Men nackdelen som analysen tydligt visar, är att ett överdrivet fokus på kontroll och ordning riskerar att osynliggöra barnets behov av vård, förståelse och respekt.

För att barnets rätt att komma till tals enligt barnkonventionen och svensk lag verkligen ska respekteras krävs en grundläggande förändring av institutionernas arbetssätt. Det innebär inte enbart att skapa fler barnsamtal, utan att utveckla en kultur där barnets röst erkänns som giltig, viktig och handlingskapabel. Samtidigt måste vuxenvärlden vara medveten om de subtila

maktmekanismer som styr vilka röster som hörs och vilka som tystas. Det är först när dessa strukturer ifrågasätts och förändras som vi kan börja tala om ett barnskydd som verkligen skyddar, inte bara fysiskt, utan också emotionellt och existentiellt.

Det är viktigt att lyfta fram barns erfarenheter av delaktighet i institutionella miljöer, därmed är det även viktigt att nyansera diskussionen kring ämnet. Det är lagstadgat och ett mål att barn har rätt att komma till tals, men ibland behöver deras rätt vägas mot barnets skydd, vilket blir en etisk balansgång. Det finns situationer där det kan vara rimligt att vuxna filtrerar eller anpassar barns berättelser, exempelvis för att undvika att barnet skall behöva bära ansvar för komplexa beslut eller skydda barnet från information som kan vara psykiskt påfrestande. Resultatet i vår studie visar däremot att denna filtrering ofta inte sker till förmån för barnet, utan ifrån institutions behov av struktur och kontroll. Det blir tydligt hur välmenande kontroll kan övergå till en form av maktutövning och maktmissbruk. Det är angeläget att problematisera att barns anpassning till regler och strukturer ofta tolkas som ett tecken på att allt fungerar för dem. En upptäckt genom denna studie är däremot att ett sådant beteende kan ses som en överlevnadsstrategi. Det ses som ett sätt för barnen att minimera negativ uppmärksamhet, snarare än ett uttryck för välbehag, detta visar på vikten att förstå barns uttryck i deras kontext.

Regler och rutiner är nödvändiga för institutionens funktion. Den centrala frågan blir hur dessa strukturer bör balanseras med mänskliga relationer och verklig delaktighet. När barn bestraffas för att de bryter mot regler, utan att deras agerande eller känslor förstås, riskerar institutionen att bidra till ytterligare marginalisering. Struktur får inte bli ett substitut för empati och lyhördhet. Att barnen i sina berättelser talat om att de blev bemötta med respekt när de ”skötte sig” visar att makt utövas genom normalisering snarare än dialog. Studien har visat ett behov att öka kunskapen hos de professionella om vad barnets perspektiv och rätt att komma till tals innebär i praktiken. Inte bara som ett juridiskt krav, utan som ett etiskt förhållningssätt och en relationell kompetens. Det kräver utbildning och handledning i hur personal kan skapa verktyg för att lyssna aktivt och förstå barnen i deras kontext, utan att översätta dem till administrativa termer. När barns berättelser omstruktureras till formella formuleringar riskerar deras subjektiva erfarenheter att gå förlorade.

Vidare bör det övervägas hur institutionella miljöer kan bli mer reflexiva, att de professionella granskar sina egna maktpositioner och förhållningssätt. Det är först då ett barnrättsperspektiv

kan förverkligas i praktiken. Personal behöver även få skapa verktyg för att kunna skapa trygga och långsiktiga relationer, trots strukturella begränsningar som kan innebära att organisationer behöver omvärdera rutiner.

Lagen om vård av unga är ett ämne som skapar flertalet diskussioner och därav är det ett relevant forskningsområde med flera möjliga infallsvinklar. I en framtida studie hade det varit av intresse att forska vidare på studiens intresse utifrån institutioner och myndigheters sida. Ett exempel på forskningsfråga kan handla om de organisatoriska strukturerna och rutinerna, samt deras möjligheter att praktisera barnets perspektiv vid beslut om tvångsomhändertagande. Det är även av intresse att undersöka socialsekreterares och institutionspersonals upplevelser av barns rätt att komma till tals samt hur det uttrycks i praktiken. För att fortsätta utifrån barnens perspektiv är det möjligt att utföra en studie där genus, ålder och etnicitet hos barnen samt dess betydelse för de myndigheter och instruktioner de möter undersöks.

7. Referenslista

Andersson, Gunvor. 2008. *Barndomens placeringar och ungas tillbakablick*.

Socialvetenskaplig Tidskrift. 15(2). Doi:

<https://publicera.kb.se/socvet/article/view/50438/39587> [2025-04-15]

Bryman, Alan. 2018. *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Cederborg, Ann-Christin & Karlsson, Yvonne. 2016. *Omhändertagande med barnets perspektiv*. Socialvetenskaplig Tidskrift. 8(3). Doi:

<https://publicera.kb.se/socvet/article/view/50069/39218> [2025-04-15]

Eldén, Sara. 2020. *Forskningsetik. Vägval i samhällsvetenskapliga studier*. Lund: Studentlitteratur.

Foucault, Michel. 2017. *Övervakning och straff: Fängelsets födelse*. Arkiv förlag.

Helénsdotter, Ronja. 2024. *Överleva barndomen: effekter av att tvångsomhändertar barn*. SNS Förlag. Doi: <https://snsse.cdn.triggerfish.cloud/uploads/2024/11/sns-analys-106-overleva-barndomen.pdf> [2025-04-07]

Kaliber. 2010. *Unga funktionshindrade tvångsvårdas trots ny rättspraxis*. Sveriges radio. 5 november. Doi: <https://www.sverigesradio.se/artikel/4159050> [2025-04-11]

Korpinen, Johanna & Pösö, Tarja. 2020. *Social workers' views about children's and parents' competence in child protection decision-making*. SageJournals, 21(4). Doi:

<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1468017320940635> [2025-05-02]

Maskrosbarnpodden. 2020. #18 Att bli placerad. Spotify. 3 juli. Doi:

<https://open.spotify.com/episode/6bcpTuPpirX17eEt67CPuv?si=38b956ea97e24f26> [2025-04-16]

Placerad. 2021. 3. *Axel*. Spotify. 31 maj. Doi:
<https://open.spotify.com/episode/2wCUIOSIH0v8JX6gaCIRIz?si=c631285da47b49b8> [2025-04-17]

Placerad. 2021. 1. *Matilda*. Spotify. 31 maj. Doi:
<https://open.spotify.com/episode/1nwMwDN6G4gysxsyO7z3KZ?si=91295489ecc846cc>

Roos, Malin. 2020. *Lilla Hjärtat – allt du behöver veta*. Femina. 25 maj. Doi:
<https://www.femina.se/livsstil/lilla-hjartat-allt-du-behoover-veta-om-uppmarksammade-fallet-1/1442830> [2025-03-28]

Singer, Anna. 2022. *Barns rätt*. Lustus Förlag. Uppl. 3:1.

Socialstyrelsen. 2025. *Statistik om socialtjänstinsatser till barn och unga*. Doi:
<https://www.socialstyrelsen.se/statistik-och-data/statistik/alla-statistikammen/barn-och-ungdom/> [2025-04-14]

Sommar & Vinter i P1. 2024. *Stella Österling*. Sveriges radio. 11 juli. Doi:
<https://www.sverigesradio.se/avsnitt/stella-osterling-sommarpratara-2024> [2025-04-15]

Unicef. 2025. *Barnkonventionen*. Doi: <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten> [2025-05-05]

Williams, L. Tracy & Parry, L. Sarah. *The voice of the child in social work practice: A phenomenological analysis of practitioner interpretation and experience*. 2023. Doi:
<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2023.106905> [2025-04-02]

Ångestpodden. 2019. *Inlåst på ungdomshem*. Spotify. 25 september. Doi:
<https://open.spotify.com/episode/2eaggbeYTQLnU1ELuIpzEG?si=3100221935f64be3> [2025-04-16]

Äntligen! 2022. *LVU placerad*. Spotify. 30 september. Doi:
<https://open.spotify.com/episode/0MVsnIOWw9dpgwrHD29vmu?si=61f2dcd1baa54d69> [2025-04-16]

Östlund, Allison. Gustafsson, Håkan & Wejedal, Sebastian. 2021.

”UPPVÄXTPLACERINGAR” – gråzon eller frizon för barnets bästa. Förvaltningsrättslig tidskrift. Doi: <https://gup.ub.gu.se/file/208801> [2025-05-06]